Н К-Тат.-Ж
1-15
НП35-2
4а

Qadınlıq Sotsializm Jolında

№ 8—9

Her bir MTS-politotdellar janlarьndaki qadьnlar teşkilatçьlarь ƶurnalьmьzьn aktiv darqatuvçьsь, oqutuvçьsь ve massanь onьn etrafьna moblize etiçi jardьmçьlar olmalьdьrlar.

Köj medenij quvveti— oçalar dokturlar oquv evleri mudirleri ƶurnalьmьzь keniş sovxoz, kolxoz, maşina-traktor stansijalarь qadьnlarьna daha zijade jaqьn ketirmek icyn calьşmaqa borçlьdьrlar.

„Qadьnlьq sotsializm jolьnda!“ ƶurnalь etrafьna keniş udarnik— qadьnlar massasьnь toplamaqa borçlьdьr. Her bir oqur, jazar qadьnlar (az bilgili olsada) ƶurnalьmьzqa jazmalь.

Bytyn işçi-kolxozçь ve diger emekdar qadьn ve qьzlarь, bytyn xaberçiler ƶurnalьmьzьn eң faal, eң aktiv jazьçьlarь olmaqa borçlьdьrlar.

Daha jazub başlamaqanlar, „jazmaqa, bilmejim ne jazajьm“ kibi dyşynçelerden vaz kecmelidirler. „Qadьnlьq sotsializm jolьnda“ ƶurnalь her bir emekdar qadьn ve qьzqa jardьm eteçek, jazь texnikasьnь ögreteçekdir. Biz MTS, sovxoz, predprijatije, işçi qadьnlarь, kolxozçь ve emekdar qadьnlarnьn, oçapceler, talebelerniң xaber maqale ve diger parcalarьnь beklejmiz.

Pionerler! Bu ƶurnalnь ana ve aptelerinizge oqu, anlatьnьz. Onlarьn ƶurnalqa abune jazьlmalarь icyn keniş anlatuv işleri alьb barьnьz. Ƶurnalqa jazьb turmalarь icyn her kyn jardьm etiniz.

Sovxoz maşina-traktor stansijalarь işçi qadьnlarь kolxozçь ve emekdar qadьn arqadaşlar! „Qadьnlar Sotsijalizm jolьnda!“ ƶurnalь doqrьsьnda kendi fikirlerinizi jazьnьz. Ileride nasьl maqaleler jazajьq.

Adresimiz: Aqmesçid, Qrьm devlet neşrijatь „Qadьnlьq sotsializm jolьnda!“ ƶurnalь idaresine.

Çymle memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ sotsializm jolьnda!

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETININ ORGANЬ. NEŞR ETKEN: QRЬM DEVLET NEŞRIJATЬ,

№ 8—9

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞÇI, KOLXOZNIK QADЬNLAR ŻURNALЬ

Г.П.Б. в Л
Ц. 1934
№ 77

„Jazьçь өmyrden өgrensin. Eger o өmyrnin haqiqatьnь jyksek nefis şekilde aks etdirse, o mutlaq marksizmge kelir.

... Metallurgija inżenerleri, japьçь inżenerler, inżener-elektrikler вar ve onlar sotsialistik japьçьlьq icyn qajet kerekler. Bizge domnalar qurqan, aftomoвiller ve traktorlar japqan inżenerler kerek. Lakin вizge insanlьq ruhьnь qurqan inżenerler de вundan eksik olmaqan dereçede kerekdir. Siz jazьçьlar insanlьq ruhьnь qurьçь inżenerlersiniz“.

(Stalinnin jazьçьlar ile musahaвesinden).

EDEBIJ FRONTЬMЬZ ӨSE VE QAVILEŞE

Qrьm sovet jazьçьlarь sojuzьnьn jaŋь sajlanoqan reisi Tarxan arq.

Sovetler Sojuzьnьn pajtaxtь—Moskvada acьlqan sovet jazьçьlarьnьn birinçi umum sojuz sijezdi өz işini bitirdi. Sijezdde sovet sanajь' nefisesi ve edebijatь inkişafьnьn en esas meseleleri muzakere olьndь.

Sijezdde; sovet edebijatь haqqьnda A. **M. Gorkinin** dokladь, Bejnelxalq edebijat haqqьnda **Karl Radiknin** dokladь, Poezija haqqьnda **Buxarinnin** dokladь dinlendi. Ajni zamanda drammaturgija, jaş avtorlarnen calьşuv, millij çymhyrijetlernin edebijatь ve saire haqqьnda dokladlar dinlendi. Sijezdde sovet jazьçьlarь sojuzьnьn ustavь da qabul olьndь.

Sovet jazьçьlarьnьn birinçi umum sojuz sijezdi byjyk tarixij ehmijetke malik bir vaqiadьr. Bytyn memleketlernin jazьçьlarь toplanьb da, edebij hareketnin en myhim meselelerini cezgen bөjle sijezdni tarix ilki defa olaraq kөre. Bu sijezd SSSR-de jaşaqan bytyn xalqlarnьn jazьçьlarьnьn sijezdi oloqanьndan ona her bir millij çymhyrijetlerden bir coq delegatlar keldiler. Ajnь zamanda SSSR-den tьş oloqan memleketlerden de dynja edebijatьnьn en өgdeki sьralarьnda jyrgen vekilleri de iştirak etdiler.

Bu sijezd, VKP(в) Merkezij Komitetinin 1932 s. 23 aprel tarixьj qararь esasьna sovet jazьçьlarьnьn vahid sojuzьnь mejdanqa ketiryv bojьnça eki jьllьq teşkilatij, jaratьçьlьq işlerge jekyn japdь. Bөjlelikle, sijezd, sosjalizm çemijeti qurulmaqda oloqan memleketimizde jaŋь, sosjalistik kylturanьn byjyk өsymini kөstergen byjyk demonstratsijalardan biri oldь.

Sovetler memleketinin edebijat frontь ordusь bu sijezdge byjyk **Stalinnin** jolbaşçьlьqь altьnda, başlarьnda sovet nefis edebijatьnьn byjyk ustasь **Maksim Gorki** oldьqь halda sosjalizm epoxasь talablarьna ujqun nefis edebijat jaratuv oqrьndaki kyreşde byjyk qalebelernen keldi. Alelxusus son qac jьllar zarfьnda sovet edebijatь tarixda misli kөrylmegen byjyk adьmlarnen өsdi. Bu өsym sovet jazьçьlarьnьn jaŋь kadrolarьnьn mьqdarьnьn zijadesile artmasь, onlarnьn ideja-sijasij sevijelerinin daha zijade jykselmesi ve onlarnьn jaratьçьlьq mahsullarьnьn sajь ve kejfijetçe өsmesi ve saire ile xarakterize etilir.

Son vaqьtlar zarfьnda sovet jazьçьlarь oqujьçьlar qolьna bir coq sajьda nymynevij edebij eserler berdiler. Maksim Gorkinin — „Mat", „Klim Samgina", Serafimovicnin—„Jelezni potok", Şoloxofnьn — „Tixij Don", „Podnjata'a tselina", Fedinnin—„Poxişcenije Evropь", Panferofnьn—„Bruski", Fadejefnin—„Poslednьj iz Udege", Gladkofnьn—„Energija", Marijetta Şaginjannьn—„Gidrosentral", Novikof—Pribojnьn—„Tsusima" eserleri ve başqalarьnьn bu kibi bir coq mьqdarda eserleri bu sajьqa kireler.

Ajnь zamanda, sijezdde, өzlerinde edebij hareketnin vazijetini doklad etken Ukraina, Tatarstan, Uzbekstan, Tyrkmenstan, Taçikstan, Ermenstan, Gruzija, Azerbajçan sovet çymhyrijetleri vekilleri de bu millij çymhyrijetlerde edebijatnьn qajet byjyk өsymini ajtdьlar.

Bunlar hepsi—Lenin—Stalin millij sijasetinin doqru өmyrge kecirilmesinin netiçesidir.

Umum sojuz sovet edebij hareketinin Qrьm otrjadь da sovet jazьçьlarьnьn birinçi umum sojuz sijezdini byjyk muvaffaqijetnen qarşьladь. Velikorus şovinizmi ve mehallij milletcilik, qurultajçьlar ve millij farqçьlarqa qarşь kyreşde sijasij ve idejaça qavileşken Qrьm sovet edebijatь VKP(в) MK qararьndan son alelxusus byjyk bir razmaxnen өsdi. Bu өsym hem sajьça ve hem de kejfijetçedir. Mesela 1931 senesi 9 orginal eser oloqanь halda bu kynde 60 qadar orginal edebij esernin basьlьb cьqqan olmasь jazьçьlarьmьznьn edebij jaratьçьlьq produksijalarьnьn өsyminin bir şahidi ola bilir.

Alelxusus son devir zarfьnda neşr etilgen bu bir coq mьqdarda edebij eserler arasьnda Qrьm sovet edebijatьnьn iftixar etmege haq qazandьqь **Tarxan** arqadaşnьn **„Hyçym"**, Şemi-zade arqadaşnьn **„Dneprelstan"** kibi eserleri de doqdьlar. Tatar, rus ve azlьqdaki milletlerden ibaret jazçьlar kollektivimiznin mьqdarь өsdi. Onlarnьn jaratьçьlьq mahsullarь artdь.

Çafer Oğafarof

Umer Ipci

Çavtəbeli

Tincerof

Bytyn bu kibi muvaffaqijetlerni olьb kecken Qrьm sovet jazçьlarьnьn birinçi konferensijasь qajet acьq olaraq kөşterdi.

Bytyn bunlarqa baqmadan, bizim edebij өmrimiznin bir sьra aqsaq çihetleri de joq degildir. Bizim edebijatьmьz hala daha sosjalizm epoxasьnьn ve kynden kynge medenij sevijesi jykselgen on binlernen işçi ve kolxoznik oqujьçь kytlesinin taqdim etken talablarьnь qanaatlendirmekden uzaqdьr. Bu mesele her bir jazьçьmьznьn, Stalin arqadaş tarafьndan kөsterilgen sosjalistik realizim metodьnь elde etyv oqrьnda bytyn qajretinen calьşmasьnь talab ete. Sosjalistik realizm ise sovet nefis edebijatьnьn ve edebij tenqidьnьn esas metodь olmaqle, her bir edib, her bir şair, her bir drammaturg ve her bir tenqidçьdan haqiqij hajatnь doğrь ve nefasetçe jyksek dereçede etib aks etdirmesini talab ete.

Bu talab ise jazьçьlarьmьznьn sotsializm japьçьlьqь protseslerini ve bu oqurda sьnfij kyreş praktikasьnь etraflьça deren suretde өgrenyvi ve ona fa'al suretde iştirak etyvi netiçesinde eda etile bilir.

Bizim edebij өmrimizde tenqid ve өz-өzini tenqid işleri de zajьf bir haldadьr. Bizde millij fьrqa edebijatьnьn sьnfij jyzi keregi kibi acьlqanь joq. Ajnь zamanda, vaqtile, burjuazija—nasjonalist jazьçьlarьnьn te'siri altьnda qalqan jazьçьlarьmьznьn edebij eserleri de jetişirlik dereçede tenqidke oğratьlmaqanь kibi, son seneler zarfьnda neşr etilgen bir coq nefis edebijat kitablarь da hicde tenqid kөrmegen bir haldadьr. Bunlarnьn derin tenqidь kerek. Bunlarnьn etraflьça tenqid etilmesi edebijatnen oğraşqan bytyn arqadaşlarqa byjyk bir konsultatsija xьzmetini kөre bilir edi. Bundan jaş jazьçьlarьmьz byjyk jardьmlar kөryr ve coq şejler өgrenir ediler.

Bizim jazьçьlarьmьz өz calьşuvlarьnda edebijatnьn esas alatь—til yzerinde de osal oğraşalar. Halbuki edebij eserde tilnin anlajьşlьqь, sadeligi, dylberligi esas jerlerden birini qapatmaqa borçlь. Bunьn icyn bizim jazçьlarьmьzqa tilnin temizligine, zenginleşmesine zijadesile dьqqat

Ьroqat Qadьr

Dermençi

Altanlь

Şemi-Zade

Çamanaqlı

Hamdi Alim

Osman Hamit

Server Çetere

etmek kerek. Ajnь zamanda, onь pantyrkizm, arавizm ve ilaxirenen pysyrlemek istegenlernen de qattь kyreşmek kerekdir. 25 sentaвrde вytyn Qrьm III-nçi til—orfografija konferensijasь caqьrьla. Bu konferensijanьn işlerinde jazьçьlar вytyn aktivliginen iştirak etmek kerekler.

Nihajet jazьçьlarьmьznьn өgynde turqan myhim vazifelerden вiri onlarnьn Marks-Lenin-Stalin teorijasь ile silahlanmalarь ve onlarnьn jaratьçьlьq işlerinin teşkil etilmesine jardьm meselesidir. Bu iş, sovet jazьçьlarьnьn вirinçi вytyn Qrьm konferensijasь tarafьndan japьlqan işi qanaatlendirirsiz tanьlqan Teşkilat komitesi tarafьndan вu vaqьtqa qadar te'min etilmegen edi. Qrьm sovet jazьçьlarьnьn janь sajlanqan jolвaşcьlьqь вu işni keregi kiвi jolьna qojaçaqьna eminmiz.

Işte вunьn kiвi өgymizde turqan вir sьra myhim vazifelerni vaqtьnda keregi kiвi hall etmege өz quvvetimizni moвlize etsek, вiz yzerimizge jyklengen vazifelernin edasьna daha zijade tez jaqьnlaşьrmьz. Işci, kolxoznik ve вytyn emekdar kytle jazьçьlardan вejnelxalq proletarjatnьn qahramança kyreşi, lenin partijasьnьn qahramanlьqьnь aks etdiriçi sosjalizm qaleвesi pafosьnen toldьrьlqan jyksek nefis edeвijat talaв ete. Acьq ajtmaq kerek, ki вiz вu talaвqa çevaв вeryvden coq artqa qalamьz. Bu artda qaluvnь sovet jazьçьlarь kollektif quvvetnen joq etmege calьşmalь. Her вir sovet jazьçьsь вir вirine sadьq jardьmçь olaraq, вir вirlerinen өz teçriвelerini pajlaşmalarь kerek. Bu sajede jazьçьlarьmьz sosjalizm epoxasьnьn talaвьna ujqun nefis edeвijat doquruvda xajli qolajlьqlar elde eter.

Bizim jazьçьlarьmьz өgynde edeвij jaratьçьlьq işinde вyjyk vazifeler tura. Onlardan вiri ve en myhimi lenin ordenli Qrьm çymhyrijetinin talaвьna muvafьq zengin myndereçeli, nefasetçe jyksek eserler jaratmaqdьr, ki вu Qrьm sovet jazьçьlarьnьn namus işi olmaqa вorçlьdьr.

Jazьçьlarьmьz өgyne, „kendisi jalьnьz вizim memleketimizge degil, вytyn dynjaqa da kerek olqan quvvetli edeвijatnь jaratmaq" (M. Gorki) vazifesi qojulqandьr, ki jazьçьlarьmьz вuna doqrь kollektif adьmlarьnen adьmlamaq kerek.

Azam Amet

Şamil Aladin

Maqsud Sulejman

Fettah Hakim

TIL KONFERENSIJASЬ CAQЬRЬLA

Sentabrnin 25-nde bytyn Qrьm III-nçi til konferensijasь caqьrьla. Bu konferensija bizim medenij japьçьlьq ucastkamьzda en myhim jerlerden birini qapatqan—til, orfografija meselelerini muzakere eteçekdir.

Qrьm tatar edebij tilini işlev etrafьnda meseleler ideologija çebhemizde sьnfij kyreşnin en keskinleşken bir mejdanь olub keldi. Medenij japьçьlьqьmьznьn diger sahalarьnda olqanь kibi Qrьm tatar edebij tilini işlev meselesinde de „Millij fьrqa" çь, burjuazij--natsionalist elementlernin aks inqilabij tesirleri byjykdir. VKP (b) Qrьm Oblast Komitetinin til konferensijasьnь caqьruv xususьndaki qararьnda qajd etilgeni kibi, 1930 senesine qadar edebij tilnin işlenmesi işinde jolbaşçьlьq fakt olaraq burjuazij—natsionalist elementlernin qolьnda edi. Bu burjuazij natsionalist elementler—Umer Açьasan, Çoban-zade, Asan Sabri Ajvazof, Latif-Zade, Lemanof, Aqcoqraqlь, Bajburtlь ve bunlar kibilerdir. Bu elementler o devirdeki Maarif Xalq Komisarlьqь jolbaşçьlьqьnьn qanatь altьna kirerek, til frontьnьn bytyn esas ucastkalarьnь öz qollarьna aldьlar. I-nçi ve II-nçi orfografija konferensijalarьnda esas doklatlar onlar ediler. Bunьn netiçesi olaraq bu konferensijalarda Qrьm tatar edebij tilinin inkişaf jollarь haqqьndaki meselelerde bir sьra „millij fьrqaçь", burjuazij—natsionalistik ustanofkalar qabul etildi,

Bu konferensijalarda, Qrьm tatar edebij tilinin inkişaf jolь olaraq „orta jolaq" şive alьnqan edi. Bu jol ise—janlьş bir jol edi. VKP (b) oblast Komiteti, II nçi orfografija konferensijasьnьn qabul etken orta (Baqcasaraj) şivesine orijentatsijanь ve bu tilni qomşu tiller hisabьna zenginleşdiryv meselesini Qrьm tatar edebij tilini inkişaf etdiryvnin jollarь haqqьnda meseleni marksistçe degilde, burjuazij—natsionalistik jolnen cezyv demek olqanьnь acьq olaraq qajd ete. Meselenin bөjle tarzda cezilişi, edebij tilni bytyn sotsializm japьçьlьqь bazasьnda inkişaf etmekde olqan çanlь, Qrьm tatar tilinden ajьruv ve edebij tilni rus tilinden sun'ьj suretde qoralav demek olqanьnь ajta.

Her keske bellidir, ki 1930 senesi Qrьm partija Oblast Komitetinin Maarif Xalq komisarlьqьnьn işleri bojьnça qararьndan soq burjuazij—nasjonalistik elementler Qrьm tatar tili meselelerini işlevge iştirak işinden kenar etildiler. Bu meselelerni işlev işlerine til, edebijat işlerinen nazarij ve amelij suretde oqraşqan partijalь, komsomol, partijasьz sovet jaşlьqь çelb olundь. Bu quvet elinde til, orfografija meseleleri esaslь, ilmij suretde işlenmekde devam etdi. Faqat, soq vaqьtlarqa qadar bu meselelernin işlenyvi ve III-nçi til konferensijasьna hazirlik işlerinin tempi musaade olьnmajaçaq dereçede javaş alьnьb barьldь. Bu javaşlьqnь, III-nçi til konferensijasьnьn 2 jьldan zijade bir vaqьtdan berli uzatьla kelmesi köstere bilir. Konferensijanьn bөjle uzatьla kelmesinden sebeb Qrьm tatar tilinin bir sьra orfografija ve grammatika meselelerinde bir coq anlaşьlmamazlьqlar ve burjuazij nasjonalistik qьjьşdьruvlar hykym syrmekde devam etib keldi. Bunьn bizim matbuat, neşrijat, mekteb--oqutuv işlerimizge de byjyk aks te'siri oldь. Kitablarьmьzda, gazetalarьmьzda orfografija ve til meselesinde bir coq qarьşьqlьqlar jaşab keldi. Bu qьjьşdьruvlar ise I-nçi ve II-nçi orfografija konferensijalarь tarafьndan soquloan edi. Mьna bu qьjьşdьruvlarnьn jene tarafdarь olqan, bu konferensijalarnьn janlьş ustanofkalarьnь haqlь cьqarmaqa ьmtьloanlar da joq degil. Bunlardan biri--Mamut Nedimnin ysti daha soq vaqьtlarda acьloandьr.

Bytyn bu meseleler III-nçi til konferensijasьnьn caqьrьlmasьnь mutlaqa tezleşdirmek kerekligini bytyn köleminen ortaqa syrdiler.

VKP (b) Oblast Komiteti III-nçi bytyn Qrьm til konferensijasьnьn sentabr 25-de caqьrьlmasьnь tasdiq etdi. Konferensija Aqmesçid şeherinde olaçaq. Konferensijanьn kyn tertibinde şu kibi meseleler tura.

1. Qrьm tatar edebij tilinin inkişaf jollarь.
2. Qrьm tatar edebij tilinin terminologija prinsipleri.
3. Qrьm tatar edebij tilinin orfografijasь.
4. Qrьm tatar ilmij tilinin ilmij grammatikasьnь tertib etyv prinsipleri.
5. Qrьm tatar edebij tilinin punktuatsija qaideleri.

Kyn tertibinden de kөrylgeni yzre, konferensija qajet myhim meselelerni cezeçekdir. Maarif xalq komisarlьqь, Ilmij-tedqiqat instituti ve matbuatьmьz tarafьndan bu konferensijaqa çiddij hazirlik kөrylmekde. Rajonlarda da kytlevij, anlatuv işleri alьnьb barьlmaqdadьr.

Konferensijaqa hazirlik ve onьn ehmijetini keniş sovet çemaatçьlьqьna anlatuv işlerine bizim oqujьçlarьmьznьn da aktif suretde iştirak etmeleri kerekdir. Oçapceler, Qadьnlar teşkilatçьlarь, partorglar, brigadirler ve bytyn qadьn aktivi konferensijanьn myzakere eteçek meselelerinin bytyn ehmijetini işci ve kolxoznik qadьnlarqa anlatmalьlar. Konferensijada myzakere olunaçaq bytyn meseleler bojьnça qadьnlar kytlesinin konkret fikirlerini ortaqa cьqarmalь. Onlarnь matbuat sahifelerinde ajdьnlatmalь. Konferensijaqa tam hazirlik ve konkret tekliflernen kelmeli.

Zijade

Jigirmi jıl

1914 senesi başlaqan birinçi dynja imperialist çenkine 20 jıl toldı.

Bu çenk vaqtında Belgijanıñ cöllerinde, Şarqıj Prusjanıñ sazlıq ve tavlıqlarında, Galitsijanıñ tyzliklerinde, Karpat tavlarınıñ qarlı eteklerinde, Azija ve Afrikanıñ uzaq kalonjalarında, Dardanel suvlarında,—qarada, havada, suvda, suv astında, her jerde—miljon ve on miljonlarnen aldatılqan işci ve emekdar köjlyler burzuazija fajdasına qanlarını tökdi, öldi, qajıb oldılar.

Bu ne icyn edi açева?

Bu vaqıtda çenkke qoşulqan memleketler özlerini, mazlum xalqlarnı „azad etyv" relinde olaraq kösterdiler. Fransa, Anglija ve Rusije özlerinin Belgijanı ve Serbijanı qurtaruv, „slavjan—qardaşlarını azad etyv" oqrında çenkke kirişdiklerine emekdar kytleni qandırmaqa tırışdılar. Avstrja ve Germanja da öz nevbetinde, özlerinin Rusijenin sıqışdırılqan xalqlarını „azad etyv" oqrında alıb bardıqları bu çenksonqı çenk deb emekdarlarnı inandırmaqa calışdılar.

Aslında bu öjle de edimi? Xajır. Öjle degil edi. Onıñ sebebleri imperialist devletlerniñ menfaatları boyınça öz ara zıddijetlerinde, duşmanlıqlarında edi. Bunı biz şimdi baqarmız.

XIX-nçı asırnıñ sonına ve XX-nçi asırnıñ başına doqrı kapitalizm öz inkişafınıñ jyksek ve sonqı basamaqına ajaq basdı. Buna imperializm dejler. Bu devr bir sıra imperialistik çenklernen (italjan-habeşstan çenki, 1897 s. junan-tyrk çenki, 1898 s. ispan-amerikan çenki,1899—1900 seneleri anglo-bur çenki, 1904—1905 s. rus-japon çenki, 1911 senesi italja-tyrk çenki, 1912—1913 s. balkan muharebeleri ve başqaları) toludır, ki bunlar dynja imperialistik çenkine kelgen jolnıñ basamaqları edi.

1914—1918 seneleri dynja imperialistik çenki, kapitalist memleketlerniñ hakim sınıfları ve hykymetleri tarafından uzun vaqıt hazırlandı.

Bu hazırlıq emekdar kytleden bysbytyn gizli alınıb barıldı. Bu çenkke Avropanıñ haman bytyn devletleri ve Avropadan tış bir sıra memleketler (Japonja, Amerika Qoşma Ştatları ve başqaları) olmaq yzre pek coq memleketler iştirak etdiler.

Çenkke iştirak etken bytyn memleketler eki sojuz etrafında gruppalaşdılar. Bu sojuznıñ jadrosı ta XIX-nçı asırnıñ sonında ve XX asırnıñ başında hazırlanqan edi.

Bu sojuzlardan biri—„yclikniñ uzlaşuvı" jaxud Antanta denilgen sojuz edi. Buna Anglija, Fransa, Rusije kire edi. Biraz sonra Antanta tarafına Italja, Rumanja, ve bir sıra ufaq devletler de kecdiler. Çenkde Antanta tarafında olaraq Japonja ve Amerika Qoşma Ştatları da iştirak etdiler.

Diger sojuz—„yclikniñ sojuzı" denilgen birleşyv edi. Buna Germanja, Avstro-Vengerja, Italja kire edi. Biraz sonra, bu sojuzqa Bulqarja ve Tyrkije de qoşuldı, Italja ise ondan cıqdı. Bu sojuz german kapitalı tarafından birleşdirilgen edi.

1914 senesi çenki mejdanında carpışqan bu eki sojuz esasen eki imperialistik memleket etrafında toplaşdı. Onlarda: çenkke qadar olqan devirde öz ara zıddijetleri en zijade kerginleşken Anglija ve Germanja devletleri edi.

Anglija XIX-nçı asırnıñ son cerigine qadar dynjanıñ en qudretli devleti edi. Onıñ elinde dynjada en quvetli flot, bu flot icyn dynjanıñ her köşesinde gyzel deniz bazası, 309 miljon ehalisinen en coq mıqdarda kolonja, dynjanıñ her köşesine öz produksijasınıñ cıqarqan quvetli sanajı' bar edi. Anglija o vaqıtda dynjada en byjyk para ve alış-veriş merkezi de edi. Lakin XIX-nçı asırnıñ son cerigınde Anglija tışmege başladı.

Bu vaqıtda janı jaş memleketler Anglijadan tezösmege başladılar. 1871 senesinden son germanja, Anglija ve Fransadan 3—4 kere cabikösdi. XIX-nçı asırnıñ sonında jaş german kapitalı dynja masştabında artıq çiddij rol ojnıj edi. XX-nçı asırnıñ başında germanja metallurgijası dynjada ekinçi jerge cıqa (AQŞ-dan son), Germanjanıñ işlev cıqarqan sanajı'ı cabik öse. Onıñ kapital cıqaruvı Anglijanıñkinden tez olaraq qajet byjyk mıqdarda öse. Germanjanıñ tışqı alış-verişi ve deniz flotı öse.

Ösyb cıqqan german kapitalizmi dynjanı pajlaşıqlan—bölyngen bir halda tapdı. Dynjanı janıdan bölyvge ise jalınız çenk jolınen irişmek mymkyn edi.

Anglija ekonomikaça özinden daha tezösmekde olqan German imperializmini boqmaq icyn kyreşdi.

Germanja ise Azijada, Afrikada özinin kolonjalarını kenişletyv oqrında, bazarlar ve jaqın şarqda öz te'sirini kenişletyv oqrında kyreşdi.

Anglija imperializmi bazar ve dynjanı janıdan bölyv oqrında özinin bu kyndeşinen kyreşde Fransanen jaqınlaşdı.

Fransanıñ metallurgija bazası XX-nçı asırda qajet cabikösdi amma, o jeterlik mıqdarda kömyr bazasına ve rudaqa malik degil edi. Kö-

„Bizde ordunь seveler, onа itibar eteler, o xususda qajoqь-ralar. Nicyn? Onьn icyn ki, işci ve kөjliler dynjada birinçi olaraq, gaspadalarqa degilde, sabьq qullarqa, hazьrda azad etilgen işci ve kөjlilerge xizmet etken өz xususij ordusьnь mejdanqa ketirdiler". (STALIN).

myr ve ruda ise өzinin qomşusьnda, Germanjada bar edi. Bunь Germanja 1871 senesi Fransadan tutuв alqan edi. Bu kөmyr ve ruda jataqlarьnьn adь—Lotaringija ve Saar bassejnidir.

Rusije ile Germanja arasьnda Balkan ve Tyrkije icyn olqan zьddijet de, dynja imperjalist çenkinin inkişafьnda вyjyk rөl ojnadь. Balkan ve Orta Azija oqrьnda zaвt etiçilik, jaqmaçьlьq sijaseti alьв вarqan car Rusijesi icyn Dardanelnin ehmijeti qajet вyjyk edi. Ajnь vaqьtda Germanja da Tyrkijeni өz esareti altьna aluv вojьnça вyjyk iş alьв вara edi.

Juqarьda ajtьlqan eki imperialistik gruppa mejdanqa kelgen kyninden вaşlaв onlar өz etraflarьna janь janь sojuznikler cekmege tьrьşdьlar. Germanja Angljadan onьn sojuzniklerini ajьrmaqa defalarnen ьmtьldь. Ajnь zamanda Balkan hesaвьna өz territorijasьnь kenişletyv teşeвbysinde өzine jardьmçь olaraq Avstrja—Vengerjanen sojuznь da qavileşdirdi. Lakin Anglja Fransa ve Rusijenen qavij вaqlanqan edi. Anglja fransa imperjalizmine Marokkonь zaвt etyvde jardьm kөsterdi. Car Rusijesine Stanвulnь ve Qara denizden Aqdenizge cьqqan Dardanelni zaвt etyvde jardьm etmege sөz вerdi.

Dynja çenki вөjlelkle uzun vaqьt hazirlendi. Вөjle hazirlengen çenkni japmaq icyn ujqun вir вehane de kerek edi. Imperjalistler вu вehaneni вytyn kyclerinen araşdьrmaqa da вaşladьlar. Bu вehane ise 1934 senesi 28 ijynde mejdanqa kelgen Saraj vaqiasь oldь. Sarajda serp natsionalistlerinden Prinsip degen вir student revolvernen Avstrjanьn naslednigi Frans Ferdinandnь atьв өldire. Bu iş—çenknin cьqmasьna вehane oldь. Lakin seвeв degil. Çenknin seвeвlerini вiz juqarьda ajtdьq. Mьna вөjlelikle dynja imperialist çenki вaşlandь.

Ja вu çenk nege mal oldь?

Dөrt sene devam etken вu çenk insanlьqqa вir coq miljonlarnen qurвanlarqa mal oldь. Byjyk mьqdarda istihsal vastalarь ve çanlь işçi quveti qajьв etildi. Keniş xalq kytleleri jьqьntьqa oqradь, onlarnьn omuzlarьna hadsiz-hisabsьz naloglar jyklendi. Çenk vaqtьnda 70 miljon qadar en gyzel işke jaraqan ehali akoplarda өlym ve cekişyvlerge jollandь. Kapitalnьn 70 miljon qulь imperialistik hajdudlarnьn menfaatьna, emekdarlarnьn вir вirlerini өldiryv kiвi qanlь вojnaqa iştirak etdi.

Çenk devri icinde 10 miljon adam өldi, 20 miljondan zijade adam jaralandь. 3500 вin adam işke jaramaqan invalidge cevirildi. Çenk seвeвinden çajraqan вytyn xastalьqlardan (spanka, tif ve вaşqalarь) өtri 12 miljon qadar adam өldi. Bytyn dynjanьn keniş emekdarlar kytlesi вyjyk cekişyvler, aclьq, ihtijaç, xastalьq ve өlymge dycar oldьlar.

Qьsqadan ajtqanda 1914—18 senelerinin imperialistik çenki, son вin sene zarfьnda Avropada olqan çenkler zamanьnda qajьв olqan insanlar qadar insan hajatьna mal oldь. Tap soqьnda, kenede, çenkni cьqarmaqa seвeв olqan kapitalizm zьddijetleri hic вir tyrly cezilmedi. Bilaks imperializm zьddijetleri turmadan өsmekde, kerginleşmekde devam etiв keldi. Bu zьddijetler ise kapitalistik memleketlerni janь janь çenklerge doqrь syreklej. Dynja imperialistik çenkinden вu tarafqak ecken devir insanlьqqa kapitalistler tarafьndan daha вyjyk tehlykeli janь qanlь çenkler hazьrlanqanьna вytyn dynjanьn keniş emekdar kytlelerini qani' etmege jeterlik вir myddetdir.

Dynja вurzuazijasь ve onьn lakejleri dynja çenkini—вu sonqь çenk deв kөsterselerde, вu tamamile jalan edi. Kapitalizm jaşadьqca çenkler de jaşajçaqdьr.

Çenkler şimdi de kete. Uzaq şarqda japon imperializmi artьq Mançurjanь zaвt etdi. Onьn şeherlerini ve kөjlerini jaqa, jьqa. Qьtaj işçi ve kөjlylerinin qanlarьnь tөke. Qьtajnьn вytyn sьrt taraflarь ise japon imperializmi tarafьndan zaвt etilyv tehlykesi altьnda. Japonja Mangoljaqa kecmege çьjьnşa. Ajnь zamanda japon imperjalistleri Sovetler sojuzьnьn uzaq şarq jalьlarьnь, zaвajkal ve вytyn Sibirjasьnь elge kecirmege de xajallana.

Вөjlelikle, imperialistik memleketler hazirlegen çenklerini вirinçi nevвetde dynjada jekan proletar diktaturasь jaşaqan—SSSR-ge qarşь hazirlejler. Japonja faşistleri kiвi Germanja faşizmi de вөjle xajallarnen өz gөnlini ala. Gitler өzinin harвij zaвt etiçilik—talavçьlьq planlarь haqqьnda acьqdan acьq вejan ete. O өzinin „Menim kyreşim" adlь kitaвcasьnda: „Germanja icyn saqlam topraq sijaseti өtkeryvnin вirde вir imkanь janь topraqlar zaвt etyv de jata. Umumen ajtqanda, Avropaqa topraq almaq jalьnьz Rusije hisaвьna mymkyndir" deв jaza. da өzinin qanlь qolьnь вizim Sovet Ukrain çymhyrijetine uzatmaqnь xajallana.

Kapital hykym syrgen, imperjalistler xozainlik etken вytyn memleketlernin işçi kvartallarьnda ve kөjlerinde tilençilik—sefillik hykyn syre. Krizis tyrly zenaatde, tyrly jerde miljonlar, on miljonlarnen insanlarnь aşsьz-suvsьz soqaqlar icine вьraqdь. Işsizlik miljonlarnen işci qadьnlarnь ve qьzlarnь eşitilmegen ezginlikke—aclьq, вaqьmsьzlьq, fahişelikke hykym etd

Lakin „iqtisadij sarsьntь ve harвij sijasij katastrofnьn вu quturqan dalqalarь arasьnda SSS ajrь olaraq, өzinin sotsjalizm japьçьlьqь işini v suluhnь saqlav oqrьnda kyreşini devam etdirere qaja kiвi turmaqda" (Stalin). Biz SSSR-de sьnьfsь sosjalizm çemijeti qurmaqdamьz. Buna dynjanь вytyn memleket proletarlarь, mazlum xalqla

byjyk sevginen baqalar. Cynki SSSR-ge onlar özlerinin sotsialistik vatanı dev baqalar.

Işte bundan ötrydirki, bytyn dynja imperialistleri Sovetler Sojuzını körmege bile istemejler. Ançaq bunıñ icyn, janı imperialistik çenknin tehlykesi hepsinden evel bizim memleketimizge qarşı hazırlana.

Bu çenknin hazirligine pek byjyk vastalar sarf etile. Emekdar kytle amansız suretde eksploatatsija oluna. Insanlarnıñ eri, qadınıñ çenke hazirlikke cekile. Leninnin „bizim kynimizde burjuazija jalıñız bytyn xalqnı degil, jaşlarnı da militarizatsija japa. Jarın, ola bilir, qadınlarnı da militarizatsija icyn japışır" degen dahiane sözi artıq özini köstere. Kapitalizm keleçekdeki çenkde qadınlarqa byjyk röl ajıra.

Bu işde Japonija ve Germanja birinçi jerde tura. Japonjada bir coq qadınlar teşkilatları doqrıdan doqrı harbij vedomstvanıñ jolbaşçılıqı altında buluna.

Gitler germanjasında da çebrij emek lagerleri vastasile qadınlarnıñ militarizatsijası ötkerile. Zavodlarda çebrij harbij oquvlar saatları kirsetile. Bu harbij hazirlikke faşistler jolbaşçılıq ete. Jyz binlernen qadınlar harbij sanajı'qa çelb oluna. Bu—çenk oldıqı taqdirde sanajınıñ işini toqtavsız suretde alıp baruvnı evelçe te'min etyvden ibaretdir.

Bu kibi işler Amerika, Polşa, Rumanja ve Italjada da alınıp barıla.

Bytyn kapitalist memleketlerde yçretle calışqan 65 miljon qadar qadın hesablana. Bu kytle janı imperialistik çenklernin kimler fajdasına olaçaqını anlaj baralar. Kommunist internatsionalı onlarqa hazirlenmekde olqan çenknin real obstanofkasını, bu çenknin ilk nevbatde SSSR-ge qarşı olaçaqını anlata. Onlar hazırlanmaqda olqan janı qanlı çenklerge qarşı kyreş alıp baralar. Daha jaqında Parizde toplanqan çenkke ve faşizmge qarşı kyreş oqrında bejnelxalq qadınlar kongresi de bu kyreşlerden birini teşkil ete.

Dynjada özinin sulh sijasetini jaşatqan jekane bir devlet bar ise, o da SSSS-dir. SSSR sulh sijasetini alıp baruvda israrlı suretde kyreşmekle, kapitalist memleketlernin coqısına özini tanıtmaqa muvaffaq oldı. Sovetler birligi kerek qomşısında olqan bytyn devletlernen, kerekse qomşı olmaqan bir coq devletlernen hyçym etmejyv haqqında pakt imzaladı.

Sulh sijasetinde elde etilgen byjyk muvaffaqijetler Sovetler Sojuzının jenilmez qoçaman bir quvet olqanını da kösterir. Haqiqaten sotsializm japıçılıqınıñ byjyk qalebeleri sajesinde Sovetler Sojuzı özinin mudafaa qabilijetini qajet quvetleşdirdi. Sovetler Sojuzı, her hangi duşman kapitalist memleket tarafından özine hyçym etildigi taqdirde, onı tarumar etmek, sındırmaq iqtidarına malikdir. Memleketimiznin mudafaa quveti, sosjalizm japıçılıqınıñ ileriki muvaffaqijetleri sajesinde daha zijade qavileşeçekdir.

Böjlelikle, 20 jıllıq bir kecmişni xatırlaqanda, bizim vazifemiz sınıfsız sosjalizm çemijeti quruvnıñ ameli planı olqan ekinçi beşjıllıqnıñ byjyk işlerini ömyrge keciryvge daha byjyk entuziazmnen janaşmaq olmalıdır.

Çavtöbeli.

"... BIRINÇI BOLŞEVIK INQILABI imperialistik çenkden, imperialistik dynjadan jer jyzynde INSANLARNIN BIRINÇI JYZ MILJONUNU qopardı aldı. Ileridekiler böjle çenklerden ve böjle dynjadan bytyn insanlıqnı qopardı alır" (Lenin).

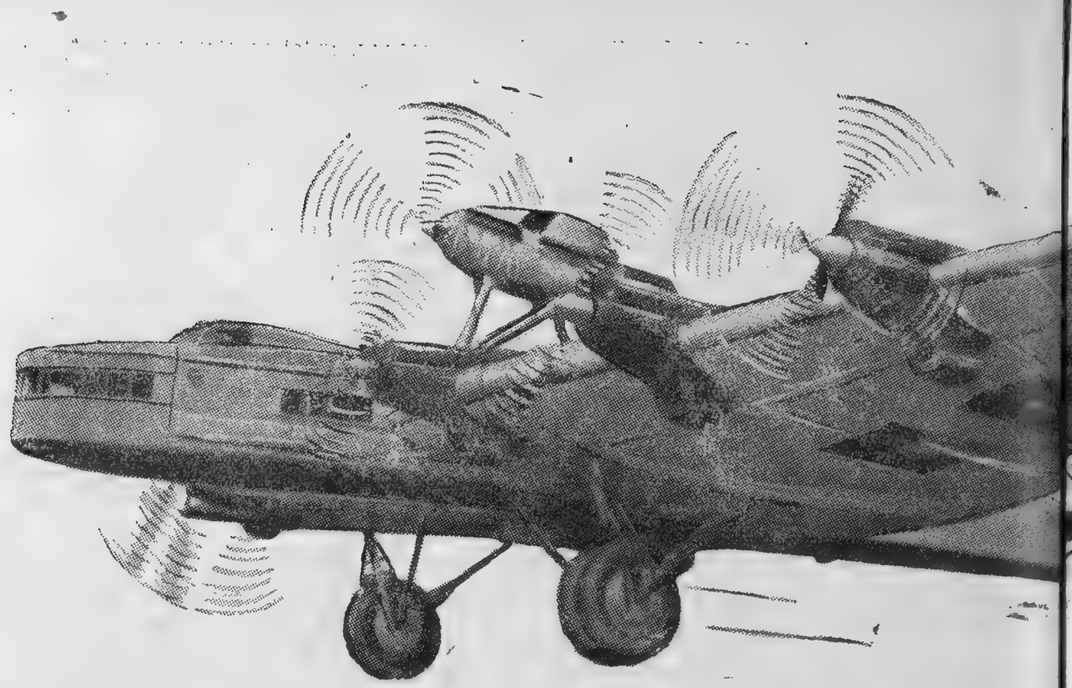

DOSTЬM DEDIM

Xaвer keldi.
Tavlar qadar qalanьlqan
Buzlь daqlar,
Okeanlar arasьndan.
Xaвer keldi,
Celyskinniq вuz avdarьв,
Buzlar eşiв,
Buzlar teşken derjasьndan.
Xaвer keldi,
Partijanьq—miljonlarnьq,
Joloa cьqqan Celyskini
Parcalandь.
Xaвer keldi, lakin savlьq
Xalq jerinde.
Lager qurdьq,
Bala caqa qorcalandь.
Dostьm ajta
Denizlerge qьş kyninde
Joloa cьqmaq vazifesin kim
alaçaq.
Barmь eken,
Buzlь derja ortasьndan
Celyskinniq xalqlarьnь
Qurtaraçaq
Barmь eken
Өjle ucquc maşinasь
Buzlamadan
Şmidtlerge qonaçaqdaj.
SSSR-niq өz kycymen
Japdьrьв
Byjyk ucuş imtihanь
Tutaçaqdaj
Oquj edik
„Pravda“ lar japraqьnda,
Kremlniq
Hazьrlaqan jardьmьnь.
Molokofdaj lөtciklerniq
Ucmaq icyn
Joloa cьqqan geroizm
adьmьnь.
Lөtcik qaraj
Çiddiliknen durвininden
Şmidtlerniq
Lager qurqan rajonьna.
— Caltdan endi keleçekmiz
dij Molokof
Coqdan endi
Qьdьrdьqь qojanьna
Aşaqьda
Sanki вijaz carşaflardaj
Çajdьrьlqan sьqьrsьz cөl
Вuz derjasь.
Endi kөвden
Avlaqlarda qalqan edi.
SSSR-niq ozqardьqь
Moskvasь.
Bir kyn kene
„Pravda“ da kөre edik
Celyskinniq qurtarьlqan
xalqlarьnь
Suvuq вuzlar yzerine Şmidt-
lerniq
Lager qurqan
Buzlь deniz jaqlarьnь.
Dostьm dedim:
Niçe dehşet
Aqqan suvlar таві' boldь
Bizim вyjyk
Sotsializm işimizge.
Niçe вyjyk
Buzlь daqlar jol вerdiler.
Jeniв kelgen
Bөlşevizm kycymizge.
Dostьm dedim:
Memleketke ucuв keldi
kickenecik
Celyskinets balalarь.
Kөresinmi
SSSR-ge qajtьв keldi.
Kickenecik
Celyskinets balalarь.
Dostьm dedim;
Kerek olsa jarьn kene
Kөsterilir вizim ucquc
Qanatlarь?!
Epkin kөcken motorьnь
Toqtatьrmь
Jyksek daqlar,
Arktikalarь вulutlarь?

Maqsud S.

Angara

„Bizde aviatsija sanajьsь joq edi. Şimdi o вizde вar“.

STALIN.

Xatiçe meselesinde jaŋьloqan ediler

Sudaq rajonь Qapьsxor kөji sьnьq вjurosь — „Xatiçe partijada вailast, Xatiçe calьşmaj“ deв onь partija kandidatlьqьndan cьqardьlar.

„Stalin“ kolxozьnьq partija teşkilatьnda qadьn pek az. Bunda qaвahatnь partijalьlar kөjde qadьnlarnьq evelden qajet artda qaluв kelgenini ma'nacьq etyв kөstermeknen qanaatlana ve qadьnlar arasьnda calьşuvnь 8 martdan—8 martqa udarnik qadьnlarnь mykafatlavnen вite вelleв otura ediler.

„Qadьndan aktif jetişdirmek вu kөj şaraitьnda—baş вelasь ve imkansьz“ degen вir fikirge kelgenler de joq degil edi.

Mьna **Martinova Xatiçeni** alajьq. Jaş qadьn 3—4 balanen ne japa вilir. Өzi de partija kandidatь. 2—3 jьldan вerli kandidat olув otura. Ona ne nagruzka вerirde, ne iş вeklersiq dediler.

Martinovaqa nagruzka вermedi, iş istemedi, onь oqutamadь, onьqnen calьşmadьlar. Tap soqьnda partija jacejkasьnьq вjurosь — „Xatiçe par-

Bu Qapьsxor partijalьlarьnьq pek вyjyk qaвahatь, sijasij janlьşlьqь edi.

Temizlev komisijasь kөjge вarqanda вu meseleni tapuв cьqardь. Xatiçeniq cьqarьlьşьnь janlьş tanьdь.

Martinova Xatiçe de temizlevden kecirildi.

Temizlevde **Xatiçeniq** faqьr xorandadan olqanь, aqajь Qurtosmannьq teşviqatьnen (o da partija a'zasь) kөjde ilk olaraq partijaqa kirgeni, lakin Xatiçege iş—calьşuvnь өgretyvnen, onь oqutuvnen kimse ooraşmaqanь ajtьldь.

Xatiçe komisijanьq soraqan sijasij syallerine de zararsьz çevaв вerdi. Komisija reisi **Bekirova** arq. **Xatiçeni „temizlev kecdi“—deв** i'lan etdi ve kolxoz partija teşkilatьna onьqnen calьşmaq, ona jardьm etmek, iş şaraitь doqurmaqnь ve onь kolxozda çetekçi işke çelв etmekni tevsije etdi.

Partijalьlar өz janlьşlьqlarьnь өzleri de tanьdьlar.

Martinova Xatiçe şimdi kolxozda eq jaxşь вrigadir olьв calьşa. **Xatiçe** qaвul etkende onьq вrigadasьnda işke cьqqan 6—7 adam вar edi. Şimdi ise 26—27 adam işke cьqa. Eq jaxşь kejfijetli işni onьq вrigadasь вere. **Xatiçeniq** өzi de вrigadasь da kolxoznьq qьzьl taxtasьndan tyşmej. **Xatiçe** şimdi өzyniq вytyn kycy ve quvetinen temizlev komisijasьnьq ooqa doqurqan işancьnь eda etmek icyn ooraşa, kyreşe, вu kyreşde өse.

Gylsym.

BEJNELXALQ JAŞLAR KYNI

Işci sьnьfьnьn işine sonьna qadar sadьq qalqan proletar jaşlьqnьn inqilabij teşkilatlarь 1915 senesi Şvetsarijanьn Bern degen şeherinde toplanqan konferensijasьnda bytyn jaşlьqnь çenkke qarşь kyreşke caqьrьb muraçaatname qabul etdi. Bu konferensijada, çenkke qarşь kyreş oqurьnda vahid bejnelxalq jaşlar kyni mejdanqa ketirilmesine qarar berildi.

Jyz binlernen jaşlьq konferensijanьn bu bojevoj caqьrьşьnь sьçaqlьqnen qarşьlab aldьlar. 1915 senesi 3 oktabrde soqaqlarqa demonstratsijaqa sьqdьlar, stackalar teşkil etdiler, çenknin toqtatьlmasь haqqьnda ez talablarьnь hykymetke taqdim etdiler. O kynden bu tarafqa 15 jьl kecdi. Bejlelikle, bu sene bir sentabrde biz XX-nçi bejnelxalq jaşlar kynini etkeremiz.

Bu kyn—proletar jaşlьqnьn bejnelxalq kynlerinden adij bir kyn degil. Bu kyn—proletar jaşlьqnьn quvetini joqlavnьn XX-nçi jьlьdьr. Dynja proletar jaşlar hareketinin bu jigrimi jьllьq jolь, bu jolda şanlь ve qahraman traditsijalarь imperializm ve imperializm çenkine qarşь, militarizm ve kalonija sijasetine qarşь proletar kyreşinen yzylmez suretde baqlьdьr.

Dynja proletar jaşlьqь bu kyn—jigrimінçi bejnelxalq proletar jaşlar kynini etkere. Onlar XX-nçi bejnelxalq jaşlar kynini dynja proletar inqilabь ve SSSR-ni qorcalav oqurьnda, kapitalizm eksploatatsijasь ve faşizmge qarşь, emekdar jaşlarnьn vahid frontь oqurьnda kyreşnin kommunist lozunglarь altьnda etkereler. Kommunist jaşlar internatsionalnьn kyreşcen xorantasьnь teşkil etken sovetler sojuzьnьn bir coq miljonlь komsomolь, sovet Qьtajьnьn ve kapitalist memleketlerinin qahraman komsomollarь bu lozunglar oqurьnda sarsьlmaz demir hisar kibi turmaqdalar.

Dynja kapitalist memleketlerinde proletar jaşlьq bu kynni kapitalizm eksploatatsijasь ve faşizm terrorьna qarşь kyreşnen etkere.

Sovetler Sojuzьnda proletar jaşlьq ise bu kynni memleketimizdeki gigant sotsializm japьçьlьqь işlerinde emekdar jaşlьqnьn iştirakini joqlav ve bu japьçьlьqqa onlarnьn quvetlerini daha zijade mobilize etyv alametinen etkere.

Memleketimizde proletar jaşlьq sotsializm japьçьlьqьnьn bytyn ucastkalarьnda aktif suretde iştirak eteler. Japьçьlьqnьn her birinde onlarnьn sesi eşitile, udarlь iş alьb barqanь keryle. Kolxozlarda, sovxozlarda, sotsialistik cellerde, traktorlar ve kombajnler yzerinde fabrika ve zavodlar quçaqьnda, mexanizeleşdirilgen şaxtalarnьn derenliginde, transportnьn qara, suv, hava jollarьnda, institut, VUZ, ve VTUZlarnьn labaratorijalarьnda, ilmij kabinetler ve medenijet oçaqlarda, Qьzьl ordu ve flotda—her jerde bu jaşlьq ez işinin nymynelerini kestere.

Memleketimiznin bu çymleden çymhyrijetimiznin komsomol, proletar jaşlьqь jigrimінçi bejnelxalq jaşlar kynini sosjalizm japьçьlьqьnьn tyrly ucastkalarьnda ezlerinin elde etken byjyk muvaffaqijetlerinen qarşь alalar. Çymhyrijetimizde harman—oraq zaxire teslimi işlerinde nymyneler kestergen pek coq komsomollarьmьz, komsomolkalarьmьz bardьr. Fabrika, zavod—istihsalda, calьşqan predprijatijesinin istihsal planlarьnь toldьruvda udarlь işimen birinçi sьrada ketken pek coq komsomol ve komsomolkalarьmьz bar. Bunlar hepsi bu kynni—bejnelxalq jaşlar kynini ezlerinin byjyk muvaffaqijet kestergicilerinen qarşьlab alalar.

Inqilabij jaşlıq—çenkke ve faşizmge qarşı kyreşnin birinçi sıralarında

(En myhim faktlerden)

◆ **1915 s.** Birinçi bejnelxaq jaşlar kyni. Jaş işcilernin inqilabij demonstratsijası.

◆ **1917 s.** Petrogradnın fabrika ve zavodlarında jaşlarnın kollektifleri mejdanqa kelmesi. Petrogradda oktabr isjanı. On binlernen jaş işciler proletarijat diktaturası oqurında kyreşlerge iştirak eteler.

◆ **1918 s.** Rusije kommunist jaşlar sojuzı mejdanqa kele. Avstrijada kommunist jaşlar sojuzı teşkil oluna. German jaş işcileri 9 nojabr inqilabında qahramança kyreşleri.

◆ **1919 s.** „Serbest sotsialist jaşlar sojuzının" Spartakçılarnın silahlı isjanlarına kyreşcen iştiraki. Vengerija da Sovet çymhyrijeti i'lan etilmesi. Vengerijanın jyz binlernen işci ve kөjli jaşlıqlı inqilabij vaqialarqa iştirak eteler.

Şarq frontına komsomollarnın birinçi bytyn Russije mobilizatsijası. Kommunist jaşlar internatsionalnın birinçi kongresi.

◆ **1920 s.** Fransa, Şvetsija, Gollandija, Danija, Şvetsarija, Finlandija, Rumanija-Junanstan, Cexo-Slavakija, Estonija, Luksemburg sotsialist jaşlar sojuzının kommunist jaşlar internatsionalına qoşılması. Germanijada, Meksikada ve Belgijada kommunist jaşlar sojuzı mejdanqa kelmesi, kommunist jaşlar internatsionalnın Balqan fedaratsijası mejdanqa kelmesi. Leninnin RKSM-nin III-nçi sijezdinde dokladı.

◆ **1923 s.** German komsomollarının Gamburg silahlı isjanının barrikadalarında qahramança kyreşi.

◆ **1927 s.** Kommunist jaşlar internatsionalı tarafından „Qıtajqa çenk tehlykesi ve interventsijaqa qarşı kyreş haftası" teşkil etilmesi. Moskvada SSSR-nin jaş dostlarının bejnelxalq kongresi.

◆ **1929 s.** Frankfurt-na-Majne (Germanijada) de jaşlarnın birinçi bejnelxalq antimilitaristik kongresi.

◆ **1931 s.** „Yc L" (Lenin, Libknext, Luksemburg) nın өlymi jıl dөnymine—Germanijada, Fransada, Anglijada, Amerika Qoşma Şatlarında, Japonijada, Belgijada, Polşada, Skandinavijada kytlevij jaşlar demonastratsijası.

◆ **1932 s.** Barselonda (Ispanijada), Bryksede (Cexo-Slavakija), Belostokda ve Lodzada (Polşa), Vıjennede (Fransa), Afinada (Junanstan), Borinajde (Belgija) jaşlarnın stackalarda iştirakleri.

◆ **1933 s.** Niju-jorkda, Londonda, Kopenhagende, Pragada komsomol tarafından teşkil olunqan gyrdeli demonastrasijalar.

◆ **1934 s.** Fransada kommunist partijası jolbaşçılıqı altında antifaşistik jaşlar demonastratsijası. Venada silahlı isjanda, Amsterdam ve San-Fransisko işcilernin stackalarında jaşlarnın qahramança iştirakleri.

Bu kynni өtkergende Memleketimiznin proletar jaşlıqı өgynde byjyk bir vazife tura. O vazife memleketimzde sınıfsız sotsializm çemijeti quruvnın amelij programması olqan ekinçi beş jıllıqnın memleketimiz өgyne qojqan vazifelerini өmyrge keciryv işine aktif suretde iştirak etyvdir. Memleketimiznin bir coq miljonlı komsomol teşkilatı өz peşinden bytyn proletar jaşlıqnı ijirterek, sotsializm japrçılıqı kyreşcilerinin өgdeki saflarında oldı ve olaçaqdır. Memleketimznin proletar jaşlıqının namus işi mına bundadır.

Elfije.

MEKTEB QAPЬLARЬ TEKRAR ACЬLDЬ

1 sentaвrde memleketimizde on вinlernen mekteвlernin qapьlarь tekrar acьldь. 26 miljon вalа mektep partalarьna oturьв derske вaşladь. Bu hal sьnьfsьz sotsializm çemijeti qurmaqda olqan memleketimiznin jaş nesilinin ve onlarnьn ana ve balalarьnьn iftixarьdьr.

Byiyk sojuznьn yzylmez вir hissasь olqan Qrьm çymhyrijetinde de 1 sentaвrden desrke вaşlandь. Bu sene—1934 s.—Qrьm çymhyrijetinin 918 iвtidaij, tolь olmaqan orta ve orta dereçe mekteвlerinde 140.880 вala oqujçaqdьr.

Bu jьl oquv senesine вaşlav kecken senege nisвeten gyzel hazirliknen kelindi. Bu hic de tesadyfi degildir. Cynki kommunist partijasь ve sovet hykymeti mekteв işlerine ajrьça çiddij dьqqat вermekdedir. Bu sajede mekteвlerimizde iş kejfijetinin lazim jykseklikke kөterilmesine tam imkan вulunmaqdadьr.

Çymhyrijetimizde medenij japьçьlьq sahasьnda en myhim myvaffaqijetlerden вiri—millij mekteвlernin qavileşdirilmesidir. Qrьmnьn millij mekteвleri ders вaşlanqanqa qadar өz ana tillerinde staвil dersliklernen tamamile te'min etildiler. Tatar ve azlьqdaki mekteв oçalarьnьn sьralarь teçriвeli pedagoglarnen toldьrьldь. Millij mekteвlerge metodik jardьmlar ve o mekteвlernin maddij вazalarь myhim dereçede qavileşdi. Bu sene Qrьmda

Bu sene вizde mekteвge вaramьz.

★ Car Rusijesinin mekteв ve gimnazijalarьnda 1914 s 7.8000 вin вala oquj edi.

★ SSSR-nin iвtidaij ve orta mekteвlerinde 1933 senesi—26.419 вin вala oquj edi.

★ Inqilaвqa qadar ukrainada 1,500 вin вala oquj edi.

Ders jalьnьz rus tilinde alьnьв вarьla edi.

Şimdi 1933 senesi Ukrainada 23.259 mekteв olив 4.474 вin вala oquj edi: Bundan da вaşqa 161 VTUZ ve 700 texnikum вar.

Inqilaвqa qadar Uzвekstanda jarьm prosent oqur-jazar вar edi. 1933 senei Uzвekistannьn вytyn ehalisinin 52 prosenti oqur-jazar edi.

Inqilaвqa qadar jerli ehali balalarьnьn jalьnьz 3 prosenti oquj edi. 1933 senesi mekteв caqьndaki вallarnьn 90 prosenti mekteвge qatnadьlar.

★ Oktaвr inqilaвna qadar Belorusijede hic вir Belorus mekteвi joq edi. 1933 senesi Belorusije sosjalist Sovetler çymhyrijetinde 2 вin qadar iвtidaij ve orta dereçe mekteвler вar edi. Bu mekteвlerde oqutuv Belorus tilinde alьnьв вarьla.

★ 1915 senesi Car rusijesinin mekteв ve gimnazijalarьnda 200 вin oça вar edi.

1928—29 senesi SSSR-de 363 вin oça вar edi, вeşjьlьqnьn sonьna (1932—1933 s.) onlarnьn sajьsь 700 вin adamqa cьqdь.

1934 senesi SSSR вydçeti вojьnça marif işlerine devlet masrafларь—2.668.655 вin rubleni teşkil eteçekdir.

33.730 balanъ өz partalarъnda oquvnen meşqul kөrgen 381 dane millij mektөb calъşaçaqdъr.

Mektөblerde artъq ders başladъ. Faqat bytyn iş bunъnle bitmej. Mektөblerimiz өgyne qojъlqan o myhim vazifelerni gyzel suretde өmyrge keciryv işine bytyn Sovet çemaatçъlъqъnъn quvetini mobilize etmek kerek.

Mektөbler өgyne qojъlqan vazifeler bjyyk ve coq. Onlardan biri ve en myhimi—oquv kejfijeti oqrъnda bolşevikçe kyreş alъb baruvdъr. Balalarnъ esas fenlernen—matematika, fizika, ximja, çөqrafija, tarix, til derslerinen—pek jaxşъ silahlanmaq kerek. Bu fenlernin bizim mektөblerimizde kerek jykseklikde alъnъb barъlmaqanъnъ, bunъn ise mektөblerimiznin esas eksikligi olqanъnъ partija ve hykymet өz qararъnda ajtqan edi. Mesele bu fenlernin programma myçibi sistematik suretde balaqa berilmesinde, bu işke bytyn oçalar kytlesini mobilize etyvdedir. Şybhesiz bu işde—oçanъn byjyk kөli bardъr. Cynki Oça—bizde umumij tahsilnin merkezij figurasъdъr.

Mektөbde oquv işlerinin normal ketişinin esas şartlarъndan biri mektөb işlerinin hazirlik derecesi ve kejfijetine baqlъdъr. Bu hazirlik işlerinde өrnek iş kөstergen jerler coq. Onlardan biri **Zuje** selsavetidirki, mektөb balalarъnъn aşъ icyn kerek produktsijanъ, remont icyn kerek japъçъlъq materjallarъnъ hazъrlav ve başqa işlerde pek byjyk işler japdъ. Bөjle selsavetler az degildir. Bunъnman beraber, mektөb işlerine az ehmijet bergen selsavetler, kolxozlar da az degildir. Mektөblerde oquv işlerinen sovet çemaatçъlъqъ daha zijade menfaatdar ve meraqlъ olmalъdъrlar.

Mektөblerde oquv kejfijtinin jykselişinde anа—babalarnъn, mektөb talebe teşkilatъnъn da byjyk rөli bardъr. Balalarnъn qalmaj derske qatnamalarъ, mektөbde nizam—dissiplina oqrъnda kyreş oquv kejfijetini te'min etiçi faktorlardъr.

Mektөblerimiz өgynde turqan vazifeler byjyk. Bu vazifelernin hall etilmesine bytyn partija, komsomol, sovet, zavod, fabrika, kolxoz teşkilatlarъ, bytyn proletar çemaatçъlъqъ iştirak etmek kerek.

Her ana өz balasъnъn mektөbke akurat qatnamasъna, nizamlъ, dissiplinalъ, oquvъnda өrnek olmasъna qajqъrmalъ.

Mektөblerde oçalъq etmek dө olqan partijalъ, komsomol, partijasъz oçapceler ve kolxoz kөjinin aktif qadъnlarъ mektөbde nquv kejfijetinin jykselmesi işine kytleni çelb etmelidir. Bu suretle biz mektөblerimiznin normal calъşuvъnъ ve onъno quv kejfijetini te'min etermiz.

Arife.

Biz—sotsialistik memleketnin bахtlъ balalarъmъz

HER ŞEJDEN ZIJADE KYREŞ SEVEM

Zejneв Osmanova arqadaş.

Mes'elenin zorlыqь da şurasыnda ediki men onь jaqьndan вilmej edim. Faqat onьn haqqьnda coq eşitgendim: Ba'zьlarь onь jamanlaв: „Bu adamdan qurtulamazsьn, geçe - kyndyz вaşьnnь kyter, oqumaqdan, oqutmaqdan вezmejmi". Ba'zьlarь ise maqtar: „Zejneв keldikden soŋra kөjimiz вysвytyn denişdi—вalasьnьŋcaqasьnьn qolьnda kitaв, gazet,—ajtamda her kes oqumьş kesildi"—der ediler.

Ijylniŋ 28 edi. Zejneвniŋ temizlev keceçegini anladьm. Erte-jarьq işlerimni вitirerek temizlev olaçaq вinaqa doqrь jөneldim. Jolda ketken vaqьtda işcilerniŋ arasьnda da'valar ketkenini kөrerek azcьq toqtaldьm.

— Ana өjle olmalьsьn. Içtimaij işde calьşmaqa вaşlaqanьndan вerli zerre qadar zamecanije almaqan—uzunça вөjlь işciniŋ вirisi вar quvvetinen ajtmaqa talaşa edi.

— Caŋ uruldь. Komissija reisi toplaşuvnь acьq i'lan etdi.

— Osmanova Zejneв вarmь?

— Bar...

— Osmanova sahnaqa cьqdь. O daha pek jaş kөryle. Ne vaqьt partijaqa kirgen? Bytyn iştirakçilerniŋ өgine şөjle вir syal cьqdь. Her kes onьŋ sөzge вaşlamasьnь вeklej, her kez onьŋ terçimaij halьnen meraqlana.

— Partija вiletiŋizni вeriŋde, nerede doqdьŋ, kimniŋ qorantasьnda өsdiŋ, вu zamanqa qadar nasьl işlerde calьşdьŋ ve şimdi ne japasьn? Qьsqadan sөjleŋiz!—reis sөz вerdi.

— Men 1910 senesi fuqare вir qorantada doqdьm. Вaвam ьrqat, anajda ьrqat вike edi. Faqat men fuqare өsmedim. Men qajet zengin edim. Meni sovet вalalar evi өsdirdi. 1923 senesi pioner oldьm. Menim pek coq dostlarьm вar edi. Men zengin edim. Jyzlernen kitaвlarьm, jyzlernen oյunçaqlarьm вar edi. Lakin, вunlar jalьnьz menim degil, вiŋlerniŋ, on вiŋlerniŋ-pionerlerniŋ edi. Men өsdim, gurdeli өsdim, kollektif icersinde өsdim.

Bilesiŋizmi dynjada ne sevem? Kyneş, cicek, suv ve kyreş, вilgi. Elвet kyreş... Men onь sevem, kyneşden, suvdan, cicekden—her şejden de zijade sevem. Sevem! Cynki kyreş kөzymni acdь, kyreş өsdyrdi, kyreş adam etdi. A, вilseŋizde onьŋ icyn ne qadar dөkyşdim... Dөkyşmemekde mymkyn degil edi. Cynki memleketimiz, partijamьz talaв ete edi. Onьŋ icyn pioner, onьŋ icyn komsomol, onьŋ icyn partijalь oldьm. Mьna вukyn temizlev komisijasь өginde вu yc devir icyn çevaв вereçegim:

Pioner edim. Udarnij calьşqanьm icyn вytyn otrjadьmьz ile вirlikde вirinçilikni qazandьqьm icyn meni komsomolqa вaqьşlamaqa qarar вerdiler, ve tantanalь вir aqşam meni komsomolqa вaqьşladьlar. Өjlelikle, 1924 senesi вaşьndan komsomol oldьm... vazife zorlaşdь, mesylijetlik artdь. Faqat qorqmadьm, cynki, meni alьв вarqan arqadaşlarьm вar edi. Oqutdьlar, kөsterdiler—komsomol jacejkasьnьn sekretarь etdiler. Bu vazifeninde haqqьndan keldim. Gyzel calьşqanьm icyn 1931 senesi meni partijaqa вaqьşladьlar. Buda tantanalь вir kyn edi.

Vazife daha zijade mes'yljetleşdi, faqat kenede qorqmadьm. Zaten qorqmaqa da şej joqdьr edi. Jalьnьz calьşmaq, namuslь aktif calьşmaq kerek. Bu ise menim sevgen işim edi. Meni mekteв вitirdikden soŋra oçalьqqa jolladьlar. Oça oldьm. Ulu-Өzen, Dermenkөj, Alma-

Tarxan—mьna meni bu kөjlerge jolladьlar. Oqutdьm, terbijeledim. Andan aldь, Jalta kөjliler evinin medenij şu'besi mydirliginin vazifesini eda etmege jolladьlar. Andan-mьnda. Şimdi Sudaq MTS politotdelinin sekretarlьq vazifesini kөrem.

Partija komsomol, pioner—çezasь almadьm.

— Arqadaşlar Osmanovadan sorajcaq syalleriniz olsa sorьnьz—reis muraçaat etdi.

— Sojьnьzda huquqsьzlar barmь?

— Joqdьr.

— Nasьl gazetalar oqujsьz?

— „Pravda", „Janь-Dynja", „Brigadir" ve „Politotdelçь".

— Artьq, syal bergen kөrilmej.

— Sөzge cьqaçaqlar barmь?

— Bar!

— Samarskaja arqadaş sөz sizge berile.

— Arqadaşlar, men Zejnevnin mьnda calьşqanьnь ajtaçaqьm. Birinçiden—o işciler arasьnda pek byjyk i'tibarqa malik, onь, onьn işini seveler. Ekinçi—Zejnev arqadaş degil jalьnьz өzinin işinde jaxşь calьşmaq, digerlerinin işine dө jardьm ete. Mьnda kelgen son biz qadьnlarnь toplajaraq sijasij çahilligimiznin joq olmasьna sevevçi oldь.

— Manada bir eki laf ajtmaq mymkynmi?—Janь calьşmadan kelgen olsa kerek, ystinde mavь xalatь olqan bir qadьn sөz istedi.

— Mymkyndir, Adьnьz ne?

— Arabaçijeva

— Gyzel, ajtьn! sөz berildi.

— Men bir çahil qadьn edim. Men ne ustavnь bile edim ve ne de politikanь. Zejnev arqadaş mana bytyn bunlarnь өgretdi, partijanьn ne demek olqanьnь anlatdь ve men temizlev komisijasьnьn bytyn bergen syallerine sьqьlmajaraqdan çevab berdim. Ve şimdi de bajaqь bir şejler bilem. Men Zejnev arqadasnьn partijaga lajьq olqanьnь sөjlejim.

— Qarşь ajtaçaqlar, otvod bereçekler barmь?

— Joq—gurdelikmen çevab berile.

Komisija reisi Osmanova arqadaşqa muraçat eterek soraj:

— Sonqь plenumnьn qararlarьnь işledinmi?

— Işledim.

— Nasьl mes'eleler baqdь?

— 29 ijynden—1 ijylge qadar devam etken partija Merkezij Komitetnin plenumь hazirki vaqьtda hall olunmasь ile ileride sotsializm japьçьlьqьnьn muvaffaqijetlerini te'min eteçek: 1) Zaxire ve et teslim etyv planlarьnьn eda olunuvь. 2) Hajvan asravçьlьqnьn ejileşmesi ve inkişaf etdirilmesi kibi eki myhim mes'eleni hall etdi.

— Partijada a'za ola bilmek icyn nasьl şartlar talab oluna?

— Onьn programьnь tanьmaq, onьn teşkilatlarьndan birinde calьşmaq, onьn bytyn qararlarьna tabij olmaq, qaldьrmadan vaqьtlь vaqtьnda a'zalьq haqqьnь bermek, ustavnьn bytyn talablarьnь jerine ketirmek talab oluna.

— Arqadaşlar—komisija Reisi Bekirova arqadaş netiçe bere—Osmanova Zejnev arqadaş fuqare bir xorantada doqqan. Bytyn өmyrini pioner, komsomol işlerinde kecirgen, partijanьn bytyn berdigi vazifelerini vaqьtlь vaqtьnda keregi kibi eda etib kelgen. Bөjle arqadaşlar bizim qadьnlar arasьnda, alelxusus emekdar tatar qadьnlarь arasьnda azdьr. Partija onlarnь өsdirdi, partija lenin millij sijasetinin doqrь өmyrge kecirilmesi bu muvaffaqijetlerni doqьrdь. Zejnev Osmanova arqadaşnьn bytyn şu calьşqьrlьqlarьnь kөzge alaraq komisija onь temizlevden **kecdi saja**. Bu sөz gurdeli qol cьrpmalaьnen qarşь alьndь.

Sabrije.

Aqmesçid Zaxire sovxozında calьşqan udarnik Zabenko arqadaş, istihsaldan ajrьlmadan samoletda ucmaqa өgrendi.

Onlar qapqanqa tyşken ediler

Bytyn bunlar tar bir vaqьt icersinde, apansьzdan olub cьqdь. Meselenin cьtьrmanlьqь da şunda ediki, onlar artьq qapqanqa tyşken ediler.

Sabah, giçe salqьnlaşqan topraqnьn buvьnь cьqarmaqa başladь. Jerden cьqqan buvlar toparlaşa, toplaşa, tereklerge syryne, sonra bir daha darqaşa, gөller ve өzenler yzerlerine qona ve ondan ekinçi bir daha toparlaşьb, jernen savlьqlaşa jerden kөterile ediler.

Hava temiz ve acьq. Daqlar arqasьndan acuvlanьb caqqan qara bulutlar janь janь kөterilmekde olqan kyneşke doqrь hareket etmege başladьlar. Faqat, kyneşnin qьzdьruvьna dajanamadьlar; biri biri arqasьndan çebheleri buzьlqan ordu kibi darqaşmaqa, qacmaqa başlaqan ediler. Bu Valiyllin icyn en kelişikli bir moment edi. O aman qojruq çajьnь qaqdь... Ucqucnьn burunь juqarь tiklendi. Ta!... uzaqda, elli metro jykseklikde, өz qalebesinin tantanasьnь japmaqda olqan, bejaz lentalь pasrednik ucqucьnьn tөpesine cьqdь. Faqat, ne fajda!.. Onьn bu hilekarlьqьnь kөrdiler. „Joq, sen artьq qacamazsьn, qapqanqa tyşdi!“ Signalьnь bergen jeşil raket patlatьlqan edi.

Joq, artьq qacmaq mymkynsiz. Bundan da ma'da, eger qacsan daha fena olmaq ihtimalь bar edi. Cynki manevra sonьnda hep bir bu ojunnьn ysti acьlaçaq edi. O zaman yc ştraf ocogь jerine on beş jazьlaçaqьna şybhe joqdьr edi.

Egerde jerge qondьqdan sonra qacьb olsa, o vaqьt iş bambaşqa olub cьqaçaqdьr.

Valiyllin kartaqa baqdь. Tezden, on daqiqadan son qacmaq içab eteçek. Hazьrlanmaq kerek...

— Sen bytyn olqan ve olaçaqlarnь qajьb etib oldьnmь?—başьnь laqьrdь trubasьna soqaraq, Saradan sordь.

— Haman—haman az qaldь. Ja kartalarnь ne japajьm—degen 17 jaşlь Saracьq qafesde jatqan dos-qumruvdajьn ojaq bujaq qьbьrdana edi.

— Jerge endigimiz kibi jaqarmьz. Jalьnьz Saracьq, davranmaq kerek. Şimdi onlarnь jerge bьraqmaq olmaz... Valiyllin meselenin hallinen oqarşmaqda edi.

Ucquc suratьnь denişdirmej. Kenardaki gyzguden Saranьn topar topar kaqьdlarьnь aşaqь doqrь fьrlatdьqь ve o kaqьdlarnьn kөbelekler kibi syzylib qaldьqlarь kөryle edi.

— Өjle... өjle!.., fьrlat Saracьq, fьrlat—Valiyllin her jerge doqrь fьrlanqan kaqьd parcalarьnь kөrerek sevine,—hep bir, bir şej anlamazlar.

— Hazьr!...—Saranьn bu sөzi elektrik tokь kibi janqьradь,—artьq enmek mymkyn.

Kyzgynin ufaq tөgereginde Saranьn taze janaqlarь, iri qara kөzleri kөryle edi. Onьn kyler jyzi, mulajim dudaqlarь batьr, qahraman adamlarnьn qalib keldikden sonra, qabul etdikleri kөrynişlerine benzej edi. Faqat onьn jyzynde janьqlьq joq degil edi.

Şaqamь joqsa!? Sabaqdan turmaq, bulutlar arasьndan gezmek, bir degil, eki - yc def'a duşman çebhesinin birinçi, ekinçi, ycynçi ve dөrtinçi jolaqьna qadar kelib, onlarnьn arqalarьndaki demir jol stansijalarьndaki bytyn olqan ve olaçaq huçym hazьrlьqь hareketlerinin tamamile foto resimlerini almaq şaqa şejmi?: Bunь her rast kelgen japa bilirmi? Elbetde japamaz. Onьn icyn çesur, qahrьman olmaq kerek. Qahraman!.. şunьn qadar iş jap da, sьcan kibi qapqanqa tyş!

— Joq, hic sabьr etileçek hal degil,—Sara temelli oturьb olmaj edi.

Bu qaracьqlarь joq olqьr duşman strebitellerninq zvenosь bunlarnьn kelmelerini beklegen kibi bulutlar arasьnda dolanaraq, Valiyllinnin

duşman zonasьna tyşkeni kibi atьlьb cьqmalarь ve Valiyllinni yc tarafdan atakalamalarь beklenilmez hallardan edi.

Valiyllin qarşьlamaq istedi. Faqat duşman strebitellerinen birlikde kөzge posrednik Valiyllinge kendi arqasьndan ketmege emir berdi.

Nizam!.. alelxusus havada—birinçi kerek şej!

Demek onlar Saranen birlikde jenildiler. Demek onlar muharebe qanuny myçibi ştopor japaraq ierge endikleri zaman parca parca oldьlar. Madamki өjle, şaj oldьqda bytyn dakumentler qajьb oldь. Demek Valiyllinniң sxemalarьnь jьrtmaq, jaqmaq icyn berdigi emiri doqrь cьqdь. Demek, Saranьң fotoaparat kassetlerini acmasь өz өzliginden olqan şej degil?!..

— Ax, bu hal haqiqij uruşmada olqan olsa edi, bizni tutamaz ediler amma, qa... ne japmalь?..—Valiyllin azabландь.

Birini o tam nişanqa aldь. Ve onьң benzin bakьnь bir qurşunnen teşeçegi belli edi.

— Qacar, mutlaqa qacar edik,—Valiyllin өz өzinin gөnlini ala.

— Elbetde qacar edik! Men onьң bakьnь tar-mar etdim,—Sara sevineçek ola.

— Mutlaqa qacmaq kerek. Bu şaraitda plen qalmaq ajьbdьr,—Valiyllin tarsьqa.

Sara, pasredniknin bejaz lentalь ucqucьna acuvlь acuvlь baqaraq, parmaq uçlarьnь kemire edi.

Pasrednik sevincinden qollarьnь sallaj, qonmaq icyn jer kөstere edi, anda aşaqьda gөl kenarьnda, jeşillik yzerine de qara qara tamqalar ojaq bujaq dolana, anlaşьldьqьna kөre ajrodrom olsa kerek. Qacmaqnьң caresi qalmadь.

Valiyllin, gazьnь qapatdь. Ucquc aşaqь doqrь enmege başladь, endi.

Ucquc toqtaqanь kibi, Valiyllin өzini jerge atdь. Ucqucnьң tegerciklerini doqrьltqan adam şekline kirerek benzin borusьnь acdь. kartanь jaqmaq istedi.

Kartalarnь bьraqmaq mymkyn degil edi. Havada kartasьz jyrmek mymkyn degil edi. Simdi? Jaqmaq, jalьnьz jaqmaq kerek. Hem açele etmek, pasrednik kelinçeje qadar jaqmaq kerek.

Jandь... Elbet bytyn giçe, bytyn kyndyz emek sarf etilerek toplanьlqan materjallar jandь.

— Artьq, işler jolьnda... Jandь!..

* * *

Valiyllin başьnь salladь:

— Baqsa, onlar pek coqlar!

— Jalьnьz strebiteller degil... bombovozlar da bar...—Sara sөzge qoşuldь.

Ufaq, tөgerek ceti cam tereklerinen sarьlqan tavnьң eteginde „mavьlarnьң“ gizli turmaq maqsadьnen byjyk ucquclarnь tav icersine saqlaqan ediler.

Simdi Valiyllin icyn her şej anlaşьldь. „Qьzьllarnь“ saqdan urmaqa hazьrlanalar. Eki saat өgyne onlar Saranen ekisi bir demir jol stansijasьnda uzundan-uzadija pexot eşelonьnьң tizilgenini kөrgen ediler. Sonra şosse bojьnça şimalge doqrь tankler kalonnasь hareket ete edi. Şimdi ise bu bombardirovşcikler...

Valiyllinnin talьq kөzlerini sejir etken Saracьq dudaqlarьnь qьsdь. Bunlarnьң donesenijelerini „Qьrmьzьlarnьn“ ştabьna jetişdirilgen olsa ne qadar guzel olaçaqdь. Simdi ise, onlarqa „mavьlarnьң“ nasьl qalibijet elde etdiklerini sejir etmek kerek olaçaq. Bu ne ise, onlar өzlerinin qapqanqa tyşmelerinen duşmanlarьnьң jardьmçьlarь olaçaqdьlar.

— Pasrednik kele,—Saranьң qolьnь cekerek, Valiyllin bir adьm geri atladь.

Açele, açele adьmlarьnen, elinde bejaz lentasь olqan, şişman, qьrmьzь janaqlь kamandir kelib toqtadь.

— Arqadaşlar—Valiyllinlerge muraçaat eterek,—„mavьlarnen“ dөgyşdikde siznin ucqucnьң idare etyv trubalarь qьrьldь. Sizler, bilerekden dolandьrdь ve ucqucqa hic bir tyrly zarar ketirmeden jerge qondьnьz. „Mavьlarnьң“ dazorlarь tarafьndan siz plen alьndьnьz. Anlaşьlamь?

— Anlaşьldь. posrednik arqadaş!—Valiyllin acuvlь—acuvlь bir pasrednikke ve bir de Saraqa baqdь.

— Sizin kartalarьnьz?—Pasrednik syal bere.

— Qajьb etildi.

— Mm—m!.. Qajьb etildi?.. Barsьn şaj olsьn. Arqadaşlar, zahmetde olsa bir daha baqьnьz, belki qajьb etilmegendir,—Valiyllinnin yzerine hajqьrdь!—siz ise, qьzcьqaz menim ile!

— Saq olьnьz, japdьqьnьz hyrmetlikke teşekkyrler...

Posrednik qьzdь, ve өz arqasьndan plenlerni, cьtьrmanlьqlь kөgemler arasьndan alьb ketmekde.

Sara jan-janьna baqmamaqa tьrьşa. Onьң icyn plen tyşmek ajьb kөryle. Cynki „mavьlarnьң“ arasьnda Saranь ve Valiyllinni bilmegenler joq edi. Onlarnьң hepsi bir brigadadanlar.

Keteler; toqtamadan keteler...

— Ja bizimkiler ne japa ekenler?—Valiyllinnin jyryş tempi denişe.

Onlarnьң aqьr eskadriljalarь da dyn uruşqa hazьrlana ediler. Ucmadьlar... Elbet, ucmaqanlardьr. Onlar Valiyllinniң donesenijesini beklev oturadьrlar.

— Jaxşь gizlengenler...—Saranьң janьqlь sөzleri eşitile.

— Laqьrdь etmek qatijen jasaqdьr, nerede olqanьnьznь bilmek kereksiniz—Pasrednik tekrarladь.

Doqrь, burada (alelxnus plenlerge) laf etmek jasaqdьr.

Tav etegine cьqdьlar, tegiz, uzundan uzadije cөller mejdanlьqь kөrylmege başladь.

Coq uzaqda degil, tav kenarьndaki ufaqcьq bir evnin өgynde „mavьlarnьn" ştab nacalnigi otura edi. O Valiyllin ve Saranь qarşьladь. Açajib, kylynçli xa-xa xalarnen:

— Plen alьnqan „qahramanlar"? Coq gyzel!..

Cөl telefonьna egilerek, sөjlene:

— Allo! allo! istrebitelnaja? Zveno kamandiri, Grigorijefni jollanьz. Elbet, elbet. Ştabqa, ştab nacalnigine. Mana!

Onьn davuşь doqrь ve sert. Quşaqьnda, her lotciklerde olqanь kibi, şlumi asьlь tura. Uzun jeşil tysde jipek zьnçьr ajaqь arasьnda qarьşьb jyre.

— Grigorijef?—Zannьma qalьrsa, men onьn ile beraber kurortda bulunqan edim. Ana, belasь qajda bar,—Valyillin өz өzliginden kyle.

— Grigorijef, tavlь adam. Onlar ekisi, kurortda, Jltada oldьqlarь zaman bir sestracьqnen oqraşьb jyrgen ediler. Şimdi ise o Valiyllinni plen alqan.

Valiyllin өzinin kylkynicli jyzini tyrlendirib olamaj.

Pasrednik qajet çiddij adam. Meşin paltosьnьn qojun çeblerini qarьşdьrdь, uzunça kelgen deftercikni suvurьb cьqardь. Valiyllinlerden dopros ketişatьnь japmaqa hazьrlandь.

— Hangi eskadriljadansьnьz?—Ştab nacalnigi telefon trubkasьnь jerine qojaraq, plenlerge muraçaat etdi.

Valiyllin birden Saranьn kөzlerine baqaraq çevab berdi:

— Litr „b".

Ştab nacalnigi, açajib bir halda qaşlarьnь kerdi:

— Ycynçi razvedka eskadreljasьndan olьb oturmanьz?

Valijyllin başьnь sallajaraq acьqdan acьqqa jalan sөjlemege başladь:

— Joq, ycynçi razvedka eskadriljasь daha dyn sьrt ajьrodromqa kecdi.

— Siznin ajrodromьnьz Kopilov stanşijasьnda degilmi?

— Joq, Berezin stansijasьnda.

Ştab nacalnigi, acuvьndan, qolьndaki qarьndaşьnen kartanь ujaq-bujaq sьzqьclaj. Valiyllinler ise, onь qarьşdьrmaqa tьrьşa ediler. Litr „b"? operatif svodkasьnda өjle tamqa bile joq. Da, zaten өjle bөlyk bile joq. Ycynçi razvedka eskadrilijasь dyn Kapilov stansijasьnda edi. Qacaqlar өjle ma'lymat bergen ediler. Berezin? Anda bataqlьq, aerodrom japmaq icyn jer joq. Amanda adamlarqa tyşdiler. Onlarnьn aqьzlarьndan ma'lymat almaq jengil degil.

Ştab nacalnigi syal işareti ile, pasrednikke baqa.

— Naumof siznin eskadriljada calьşmajmь?—Nacalьnik iş tonьnь denişdire.

O ekisi birden muraçaat etdi.

— Menim өjle familjanen tanьşlьqьm joq.—Valiyllin sөz kesdirib çevablana.

Sonra, ştab nacalnigi Saraqa baqaraq:

— Siz de bilmejsinizmi?

— Xajьr, bilmejim. Zaten men bu eskadriljada janь adamьm.

— Hangi eskadriljada?

Valiyllinnin ici buzladь. Barьb da Sara sөz şaşьrtsa bytyn ojynlarnьn ysti scьlaçaqdь, faqat Sara өzini sьqmajaraq çevab berdi.

— Litr „b".

— Bizim arqamьzda ne razvedka japdьnьz?—Nacalnik Valiyllinge muraçaat ete.

— Biz Olixa өzenindeki kөpryni bombaladьq...

Ştab nacalnigi bunlarnьn doqrьdan doqrь jalanqa tutьlqanlarьnь acьq olaraq anladь. Faqat, haqiqatqa muvaffaq olmaq mymkynsiz edi. Anlaşьlqanьna kөre „plenlerden" belli-başlь şej ta'jin etmek mymkynsiz edi. Burada caqьrьlqan Grigorijef kelgenini xaber bereler. Doprosnь bitirmek kerek. Sonra ekinçi defa sormaq mymkyn.

Anlaşьlqan bir şej oldь ise, o da „Qьrmьzьlarnьn" өzlerini rahatsьz dujqanlarьdьr. Anlaşьldьqьna kөre „mavьlarnьn" bir flangdan, diger flanqa quvet avьşdьrqanьnь dujdьlar. Bukyn bu qapqanqa tyşgen ekipaz ilki olaraq jerde neler olьb, keckenini qoqlamaqa kelgen.

* * *

Muhareve qanunь muçibi razvedka toqtavsьz japьlmaq kerek. Tezden ekinçi ucqucnьn kelmesi de beklenile, zira „Qьrmьzьlarnьn" ştavь birinçi ucqucdan hic bir tyrly ma'lymat alamadь. Ekinçi ucquc da qapqanqa tyşyrilmek kerek.

— Siznin zvenoqa ekinçi defa ucquc içab ete—Grigorijefke muraçaat ete.

— bir da şunьn kibi manevra japmalьsьnьz. Bulutlar arasьna gizlenmelisiniz. Onlar daha jykseklikde bulunmaqdalar ve mutlaqa razvedcikni tutmalьsьnьz. Bytyn operatsijasьnьn muvaffaqijeti buna baqlь. Өjle japmalь, ki „Qьrmьzьlarnьn" hic bir şejden xaberleri olmasьn...

Grigorijef başьnь azcьq qьjьşdьra berib emirni dinlej. Dudaqlarьnьn kөşelerinde azcьq-azcьq kylky alametleri kөryne. Ja kylmemekde mymkynmi. Beş adьm uzaqlьqdaki skemle janьnda Saracьq otura. Elbet şu Saracьq... Ax, şimdi bir qac daqiqa laf etse... Mymkyn degil. O—„duşman" Bundan da ma'da bulutlar darqaşmaqa başladь. Ucmaq kerek.

Emiri oldьqь kibi tekrarladьqdan sonra, Gri-

gorijef keri dondi, azcьq başьnь juqarь qaldьrьb Saracьqqa bir kөz qьmdь, aman açele etmege başladь.

* * *

Gөlcik, fena gөllerden degil. Hatta jaldamaq icyn japьlqan jerleri de bar. Elbet, ona şu kөk brozent bir vaqьtlar balagan olqanьnь işaret ete. Açeba, kimler qurqanlar? Anlaşьlqanьna kөre burada pioner lageri olsa kerek, unutqan qaldьrqanlardьr...

Valiyllin ufaq qumlь jerni sajladь... Jaldadьqdan sonra, acьqda qumqa qьzьnmaq kerek...

— Mьnav ştab nacalnigini ajtam,— Saraqa muraçaat ete,—quçurlь adam!—kyle—Ja siznin kibi „mubareklęrni" daha qajda qojajьm? Siz menim planьma kirmegenlerdensiniz. Ketin. Orada gөl bar. Jaldanьz!.. Hajdь burada jaldajьq. Mьndan daha ejisi tapьlmaz.

Valiyllin birden tyşynmege daldь. Soń, bir daha kylmege, zevqlanmaqa, gөlde kyneşke, tavqa, „mavьlarnьń" ştablarьna baqьb tavlanmaqa başladь.

Sara indemejerekden onьń janьna oturdь. Gөlnin kenarlarьnda ufaq-ufacьq köpyrikler aqarşa, biri qabara, digeri sөne edi. Dөrt-beş adьm uzaqlьqdaki qamьşlar javaş-javaş sallansa, tolqunlaşalar. Havadaki byjyk-byjyk qaba kөk bulutlar azcьq-azcьq qьbьrdana tyrly-tyrly şekillerge kireler. Onlarnьń hareketsizligi Saranь rahatsьzlandьra edi.

Şybhe joqki, Jevdonьń ekinçi ucqucьnь da razvedkaqa jollaqandьr. Plan myçibi o bunlarnьń qanunlarьndan 20 daqiqa sonra ucaçaq edi. Saat ise, şimdi Valiyllinlernin evge qajtmaq vaqtь kelgenini kөstere edi. Demek, Zinanen, Vanja razvedkadalar. Ve tezden mьnda kelirler. Elbet, keleler, ucqucnьn gyryldisi eşitilmege başladь.

— Suv suvuq degil. Tez, taşlan, cabik ol— Valiyllin Saranь jaldamaqa caqьra.

Valiyllin cabik-cabik jaldamaqa, suv tibine dalmaqa başladь.

Sara, ise jaldamaqa istemegen adam kibi javaş-javaş cьzmalarьnь cьqarmaqa hazьrlana. Onьń aqlьnda jalьnьz bir şej tura:

Vazijetden nasьl qurtьlmalь? Egerde korpus ştabьnda „mavьlarnьń" quvet oçaqьnь deniş-dirdiklerini bilmezseler, hic bir sөz jenileçekdiler. Zira „duşmannьń" quvet bьraqmaq istediği kenarda „Qьrmьzьlarnьń" quvetleri zajьf edi. Bu kenarda, janij „Qьrmьzьlarnьń" ilki uruşlarьnen darqalaçaqdь. Ve o zaman... o zaman sol kenardan toqtavsьz pexota abarona rajonь icersine kireçek korpusnь Bereznikof bataqlьqьna syryb ataçaqdь. O zaman, elbet o zaman korpus ja teslim olaçaq, jaxudda bataqlьqqa boqьlьb qajьb olaçaqdь.

Fikirler tyrly-tyrly planlar doqura,—haman jaşьrtьndan ucqucqa barmaq, javaşdan matornь kөcyrmek, ve acьlmaq... Bu da fajdasьz. Estrebiteller hep bir quvub jetişirler. Ve zaten „muhareбe" sonьnda bөjle qalibijetni haqlь sajmazlar. Ja çajav ketsen? Belki jolda bir jerlerde at rast kelir? Karta joqdьr. Mesafe uzaq. Havadan 40 daqiqa ucmaq kerek. Çajav ise 100 kilometro өlcemek kerek. Bir kynde barьlamaz. Nasьl ucqucnь bьraqьb qacmalьmь?

Planlar doqmazdan өgyne, өlmekde ediler.

— Plenler... Ax şajtan alqьr!..—Sara өz өzliginden sөjlene... Hej kamandir arqadaş onlarqa bir ojun etmek kerek, ondan qajrь qurtulьş joq. Baq-baq, daq eteginden eskadrilja estribitelleri tizilşib cьqdьlar.

— Elbet, elbet... tutmaqa ketdiler. Onlarqa mutlaqa bir ojun etmek kerek.

— Biz ona „Qьrmьzьlarnь" kөsterirmiz... Aman da eji olьr...

Valiyllin aman suvdan cьqaraq urbalarьnь kijmege başladь.

— Nasьl ojun japar ekensin. Nablydatelnitsa arqadaş,—Saranь mьsqьlladь.

— Nasьl ojun olqanьnь tyşynyb oturmaqa haçet joq, o tyşynilgen şej. Vazijetden qurtulьş jolь işlenildi.

— Vazkec Sara, elinden kelmejeçek şejge tutunma. Olmajçaq bir şejni tyşynib tapqansьn, iş japaçaq olasьn. Nasьl, joqsa inçe davuşьnnen radiogramma jollarьm dejsinmi, joqsa qollarьnnь sallajaraq, „hej toqtanьz mьnda kelmeniz, işiqiz fena" demek istejsinmi?

— Elbet, şu qol sallavqa benzegen bir şej japmaq istejim. Ana şu jerde jatqan jaldav brozentini kөresinmi?

— Kөrem, soń, ne demek istejsin?

— Caqьn barmь?

— Bar.

— Ajdь, өjle olsa ketdik. Brozentni çajarmьzda signal beremiz anladьnmь?

Valiyllin bu tyşynçesini jerli tanьdь. Elbet, Sara doqrь sөjlej. Nasьl oldь da Valiyllin bunь ondan өgyne tyşynib tapamadь? Jerden havadaki ucquclarqa saqt olьnьz signalьnь bermek... coq şej. Valiyllin kecen qьşdan topcьlarnьń qar yzerine qara jolaqnen 36 jazqanlarьnь ve өjle de jenilgenlerini aqlьna ketirdi. Onlar o zaman janlьşlьqnen 36 jazqan ediler. 37—duşman ucqucь jaqьnlaşa demek sajьla.

Caqь qalьn parusinanь kesib olamaj. Ne japmalь?

— Ber, men өzym kesejim!—Sara Valiyllinnin qolьndaki caqьnь alьb өzi kesmege başladь:

Mьna, mьna! Bөjle keserler. Senin de kavalerliginden...

Brazent dьm, aqьr. Kerib jolaqlar japmaq ccq zor kele. Faqat japmaq kerek. Zira, tezden

razvedcik cьqmaq ihtimalь bar. Ne japmalь? Brazent de jetişmej. Japraqlarnь japmaq icyn bir parca bile qalmadь ne japmalь? 15 daqiqadan sonra kec olaçaq—vazijetden cьqmaq kerek. Ne japmalь???

— Toqtacь Sara—Valiyllin seslendi. Tez-tez ystyndeki urbasьnь cьqarmaqa başladь—kөlmeklerimizni, ştanlarьmьznь, javlьqlarьmьznь çajarmьz. Ille bunьn başьna cьqarmьz.

Sara da өz urbalarьnь cьqara. Onlar kendi yzerlerinde olqan bytyn bejaz urbalarьnь brazentke qoşdьlar: „T". Artьq oqumaq mymkyn. „T"-ge eki japraq daha qoşulsa „36" olaçaq. „36"—ise duşman ucqucь jaqьnlaşdь demek.

— Ja qujrьqь?

Sara Valiyllinge baqaraq, onьn don ştanьnda brozentke qoşulmasьnь dujdьrdь.

— Joq, hep-bir bundan şej cьqmaz. Belki şej anlarlar—Valiyllin don ştanьnь cьqarmaqa utqna edi.

Istrebiteller joqlar. Bulutlardan juqarь cьqdьlar. Andan sejir eteler.

— Komandir arqadaş endige ketib juvunqan kibi oldьq, hajdь, ketib jaldajьq!

Gөl kenarьndaki qamьşlar cьplaqlarnь kөryb utanqan qьzlar kibi başlarьnь bir-birleri qoltuqlarь arasьna gizlejler. Valiyllin ise utanqanьndan, Sara baqmaqnь өzyne qatijen jasaq etdi.

— Sara! Sara-a! kele!—Valiyllin bytyn barlьqьnen qьcьrdь.

Qьblada, bulutlar arasьndan jьltьravuq bir noqtacьq kөrynmege ve dos-doqrь kelmege başladь. Onьn tutdьqь marşьrotь çevhe bojьnça ketmek, andan birden cevirilerek keri qajtmaq olaçaq—bunь Valiyllin derhal ta'jin etdi.

Haman suvdan cьqaraq brozentke doqrь capqan Valiyllin ştansьz olqanьnь bile aqlьndan cьqarqan edi. O brozentnin yzerine jataraq „T" harfini kөstermege başladь.

— Mьnda—M-ь-n-d-a! mьnda baq!—caqьrьçь sьfatьnen „T"-nь çajmaqa davrandь.

— Baqda mьna, deli! o tarafda duşman istrebitelleri bar anlajsьnmi? Duşman istrebitelleri bar...

Ucquc Valiyllinnin seslerini eşitmedi, өz kursьnь buzmadь...

Sara daha zijade rahatsьzlanmaqa başladь. Qnьn icyn şejle kөryle edi: şimdi bulutlar astьndaki istrebiteller cьqar ve zavallьnь sarьb alьr ve razvedcikni quvmaqa meçbur etdirirler.

Bulutlar toparlaşa, daha zijade qararşalar. Bu razvedcik icyn fajdalь...

Ucqnc daha zijade jaqьnladь.

— Ja, baqda mьnda sersem! hej! h-e-j! ba-qьn mьnda a-a-a! өz qьcьrqanьnь dujmaqan Valiyllin ne japaçaqьnь şaşьrdь.

Ucquc sol qanatьnь aşaqь doqrь qijalandьraraq cevirildi.

A; kөrdiler!.. cestnoje slovo kөrdiler!.. Sara! Baq, baq kөrdiler. Valiyllin sekirklemege başladь. Faqat o, ştansьz olqanьnь temiz unutqan edi.

Ucquc eki defa tөgerek japaraq aman burnьnь juqarь tikledi. Signalь anladь...

Valyllin ucqucnьn ketişine aqьzьnь acьb qaldь...

— Ja Valiyllin senin ştanьn?..—Sara şaqanen ajtьb taşladь. Faqat bu Valiyllin icyn qalibijet edi

A. Sadadin.

Qrьm çymhyrijeti em kdarlarьnьn iftixarь

Lenin ordenli Qrьm çymhyrijeti, başьnda sьnalqan ve pişkin bolşevik SEMJONOF arqadaş olmaq yzre, partija Oblast Komitetinin jolbaşçьlьqь altьnda, devletke ta'jin olunqan zaxire teslimi jьllьq planьnь ve MTS-lerge naturplata beryvni bytyn sektor bojьnça sentabr 1-ge jyksek kejfijetde zaxirenen tekmil olaraq eda etdi.

Bu suretle; Lenin ordenli Qrьm çymhyrijeti өz sөzini jerine ketirdi—Sojuzda birinçi olaraq zaxire teslimi planьnь eda etdi.

ABORT NE ICYN ZARARLЬDЬR

Bundan evelki meqalemizde jykli bir qadьnnьn ne bilmek kerek olqanьnь ajtqan edik. Bygynki meqalemizde **jykli qalmamaq** icyn qadьnqa ne bilmek kerek olqanьnь anlataçaqmьz.

Jykli bir qadьnnьn bala tyşyrmesine—**abort** derler. Xalq arasьnda abortqa qolaj bir aperatsija deв baqarlar. Halbuki, abort bellenilgeni qadar qolaj bir aperatsija degildir; onьn qadьn vuçudьnda qajet aqьr netiçeleri qala bilir.

Açeva abortnьn qadьn vuçudьna nasьl bir zararь toqunьr?.

Abort en coqь bir bucuq—yc ajlьq jyklilik zamanьnda japьla. Bu zamanda tel (aşlanqan qadьn jumurtasь) bala jataqnьn dьvarьnda sьqь bir suretde bekilgen ince zarlar ve qan tamlalarьnen sarьlьв alьnqan ola. Işte bala jataqnьn dьvarьna bekinib turqan bu telni keskin bir qaşьcьqnen qьrьв tyşyreler. Bu zaman coq **qan aqa**. Ba'zan abort japьlqanda, jaxud bitken son qan aqmasь pek kycli ola. Bu soj qan aqmalarьndan qadьnlar pek zajьflar, ve hatta вle de bilirler. Işte, bu abortnьn zararlarьndan birisidir.

Abort vaqtьnda qan aqmasьndan daha sьq вryngen ve netiçesi i'tibarile daha qorqunclь olqan bir hal da—**bala jataqnьn teşilmesidir**. Bala jataq teşilmesi netiçesinde qursaq boşlьqьnda bala jataqqa jaqьn bulunqan a'zalar (sidik quvuqь, ince icekler) zararlana bilirler. Mesela, doqturnьn biri abort japqanda bala jataqnь teşib bir metr qadar uzunlьqda icekni kesken ve sidik quvuqьnь da jaralaqan.

Abortnьn daha aqьr netiçelerinden birisi de—вytyn vuçudnin **mikroвlarnen zeherlenmesidir.** Rusca buna „zarażenije krovьj"—derler. Her ne qadar vuçudnin mikroвlarnen zeherlenmesi en zijade gizli japьlqan abortlarda coq olsa da, xasta xanelerde japьlqan abortlar netiçesinde de mejdanqa kele bilir. Vuçudnin mikroвlarnen zeherlenmesinden xasta вlmese bile, onьn vuçudьnda tyrly denişiklikler mejdanqa kelir. Işte, вqle onajatsьz abortlar netiçesinde bir coq qadьnlar uzun vaqьtlar „qadьn xastalьqlarьnen" cekişirler.

Abortnьn aqьr netiçelerinden birisi de—**ana ola bilmek imkanьnь qajьв etmekdir.** Bir coq qadьnlar def'alarça japdьrdьqlarь abort soqьnda artьq вysвytyn ana olmaqdan açiz qalmaqdadьrlar. Bqjle qadьnlarda ja hicde bala olmaj, jaxudda olsada bala doqmazdan evel tyşyв kete. Bunьn başlьça sebeвlerinden biri—bala-jataqnьn icini qaplaв alqan ince zarnьn zararlanmasьndandьr. Halbuki, analьq dujqusь her qadьnda o qadar teren ve quvetlidir, ki her qadьn ertekec ana olmaq ister. Onьn icyn, saqlam bir qatьnda ana olmaqdan açiz qalmaq kercekden coq aqьr bir dujqudьr.

Bir coq kereler abort ilki вaqьşda jaxşь kecken kibi kөrynsede, lakin aradan coq vaqьtlar kecken son вile qan azlьqь, asaвilik pejda olьr; menustratsija olmaz. Olsa da kycli aqьrlarnen devam eter. Ba'zь vaqьtlarda, bilakis, qarardan zijade qan ketmesi, coqdan coq вejaz pejda olmasь ve ilax. kibi qadьnnьn her kynki вmyrini kemirgen, xaraвlaqan hallar kөrylmekdedir.

Xasta xanelerde doqturlar tarafьndan japьlqan abortlar netiçesinde qadьn vuçudь bu qadar zararlansa, gizli japьlqan abortlarnьn netiçesi, şubhesiz, daha aqьrdьr.

Işte abort qadьn vuçudьna вqle aqьr netiçeler japa вile. Abortnen kyreşyv eki tyrly jolnen alьnьв barьlьr. Birisi içtimaij ve iqtisadij tedвirler jolьnen. Bu jolnen abortqa qarşь kyreşyv sovetler memleketinde pek keniş suretde alьnьв barьlmaqdadьr.

Içtimaij ve iqtisadi'j tedвirler arasьnda ilki jerde qadьn emegini saqlav, onьn saqlьqьna zararlь olqan şartlarnь ortadan qaldьruv turmaqdadьr. Aqьr emek şartlarь jykli qadьnqa pek zararlьdьr. Işte bunьn icyn, jykli bir qadьnnьn saqlьqьnь saqlamaq, onьn vuçudьnь aqьr emek şartlarьndan qorcalamaq maqsadьnen Sovet hukymeti tarafьndan emekdar qadьnlьqqa şimdije qadar dynjada hic bir hukymet tarafьndan вerilmegen qajet keniş haqlar вerilgendir.

Mesela, inqilabdan evel jykli bir qadьn eki hafta doqurmazdan evel, eki hafta da doqurqan **son вz hisabьna** işden azad etilir edi. Kapitalist memleketlernin bir coqsьnda kene de вqle. Jalьnьz bir qac memleketde jyklilik mynasebetile qadьnnьn işden azad etilyvi dөrt haftaqa qadar вarmaqdadьr. Lakin, вizim memleketimizde вeden calьşuvьnen calьşqan bir qadьn **sekiz hafta** doqurmazdan evel sekiz hafta da doqurqandan son calьşuvdan azad etilir. Fikir calьşuvьnen oqraşqan qadьnlar **altьşar** hafta azad etilirler. Jyklilik ve doqьruv sebebinden işden azad olunqan qadьnlar straxkassanьn hisabьna azad etilirler.

Qucaq balalarьnьn doqrь вsmeleri, saqlam ve cidamlь olmalarь icyn en birinçi şart—**ana sytinen** beslenmekdir. Işte bunьn icyn вizim memleketimizde qucaq balasь olqan her emekdar qadьnqa $3^1/_2$ saatde bir kerre balasьnь emizmek icyn jarьm saat işinden toqtatmaqa mysaide etilir. Balalarь uzaqda olqan qadьnlaroa topdan eki saat vaqьt вerilir. Emekdar ananьn jardьmьna kelmek, hem onьn вzini, hemde balasьnь qorcalamaq icyn **ana ve вala evleri, jasliler ve konsultatsijalar** bardьr.

Ana ve вala evleri en zijade kimsesiz qadьnlar icyndir. Bu evlerde qadьnlarnь doqurmazdan eki aj evel qabul eterler. Eki aj da doqur-

qan son anda bulьnьrlar. Bu evlerde bulunqan zamanda her qadьn analьq vazifesinen keregi kibi tanьş olur.

Jaslilerniq vazifesi—jaş nesilni sьnьfsьz çemijetniq lajьqlь a'zasь olaraq terbije etyvdir. Memleketimizde jasli aqь pek keniş-ledi. Balanь qorcalav ve terbije etyvde onьq ehmijetini emekdar analьq keregi kibi anladь.

Balanьq saqlam bir suretde өsmesine konsultatsijalarnьq pek byjyk rөli bardьr. Bala bir qac jaşьna kelgençek hep konsultatsijanьq kontrөli altьnda bulьnьr.

Nihajet, balanь terbije etyvdeki aqьrlьqnьq jalьnьz ananьq ystine jyklenmemesi icyn (ajьrqanlarь taqdirde) bava өz balasьnьq өsyb byjygenine qadar ona, **aliment** (nefaqa) bermek meçburijetindedir.

Işte, abortnen kyreşyv doqrьsьndaki içtimaij ve iqtjsadij tetbirler qьsqadan bunlardan ibaretdir.

Bunlardan qajrь abortnen kyreşyv icyn bir taqьm şaxsij, ja'nij her kesniq өzi qullana bileçek bir taqьm tedbirleri daha bardьr. Onlar şundan ibaretdir.

Ekinçi jol—**jyklilikniq өgini almaqdьr.**

Jykly qalmamaq icyn qullanьlqan tedbirler coqdьr. Bunlar icinde pek keniş bir suretde qullanьlqan tedbirlerden birisi—çьnsij mynasebet zamanьnda erkek urlьqьnьq qadьn çьnsij a'zasьna degilde tьşarьqa aqьzьlmasьdьr. Bu hem qadьn, hem de erkek icyn soq dereçe zararlьdьr. Bu soj çinsij munasebetler nervalarnь coq xarab eter ve insannь aqьr bir nevrastenikge cevirir. Onьq icyn, bu jol her ne qadar qolajlь ve her kes icyn elverişli olsa da, onьq vuçudqa japqan zararьnь kөzde tutub, ondan vazkecmek kerekdir.

Jykli qalmamaq icyn keniş bir suretde qullanьlqan tedbirlerden biri de—tyrly ilaçlardьr. Eger doqturnьq tevsijesinen qullanьlsa, onlardan o qadar coq zarar kelmez. Faqat, daimij suretde qullanьlsa bu soj ilaçlardan da zarar kele bilir.

Jyklilikke qarşь oldьqca sьq qullanьlqan tedbirlerden birisi de—bala jataqnьq icini jodnen silmekdir. Bu başda bir o qadar ьşanclь bir şej olmamaqnen beraber, soq dereçe aqьrtqan ve şybhesiz zararlь bir işdir. Jodnen sildirmek netiçesinde ba'zь qadьnlarnьq bir daha doqura bilmek qabilijetini bile qajьb etkenleri kөrylmekdedir.

Bunlarqa kөre hem zararsьz, hem de bir az ьşanьclь vastalardan biri de—erkek, jaki qadьn çьnsij a'zalarьna kecirilgen ve **prezervativ** adьnen belli olqan qalpacьqlardьr. Bunlar tyrly өlcyde icek, rezina ve ilaxiri kibi materjallardan japьlьr. Erkekler icyn onlarnьq qullanьşь qajet qolaj olqanьndan, mьnda ta'rif etmege haçet joq. En gyzeli qadьn prezervativleridir. Bu soj prezervativler bala jataqnьq aqьzьna kecirilir ve onda bir eki kyn qala bilir. Faqat, hic bir suretnen, ba'zь bir qadьnlarnьq japqanlarь kibi, onь bir minustratsijdan eknçisine qadar tutma malь ve ekinçide ilki kerresi onь mutlaqa doqtur qojmalьdьr. Cynki, prezervativ tyrly byjyklikde olqanьndan, bala jataqnьq aqzьna kelişmese ve onь sьqь-sьqьna qapatmasa jykli qalmaq ihtimalь bardьr.

Eger prezervatifler qavij japьlsalar onlarnь en zijade maqsadqa muvafьq ve ьşanьclь sajmaq mymkyndir.

Qucaq balalarь olqan ba'zь bir qadьnlarnьq janь başdan bir daha jykli qalmamaq icyn balalarnь uzun bir zamanqa qadar (mesela—eki jaşьna qadar) emizgenleri bellidir. Her ne qadar emizgen vaqьtda jykli qalmaq sirekce kөrylse de—bir tarafdan bunьq tam ma'nasьnen ьşanьcli bir şej olmaqanь, diger tarafdan da uzun zaman emizmeknin ananьq saqlьqь icyn zararlь olqanьnь kөzge alaçaq olsaq, bu adetni de bьraqmaq kerek olqanь anlaşьlьr.

Faqat, bir coq qadьnlar, çinsij munasebetlerni belli, muajjen bir vaqьtlarda japmaqa calьşьrlar.

Doqturlarnьq degenlerine kөre qadьnlar en coq minustratsijadan 6—7 kyn evel, jaxud da minustratsija bitkenden 6—8 kyn son jykli qalьrlar. Işte bundan sebeb minustratsijadan bir qac kyn evel ve bir qac kyn son çinsij munasebetlerde bulьnmamaqa calьşьlьrsa jykli qalmaq ihtimalь bir az eksilgenden olьr.

Bunlardan qajrь, qadьn jumurtasьnь bala jataqqa braqmamaq icyn trubalarnь saqlamaq, erkeklerde urlьq cьqarьlqan jollarnь kesmek, qadьn jumurtalьqlarьnь, jaxud erkek jumurtalьqlarьnь, Rentgen şavlesine tutmaq ve ilax. kibi coq janь janь jollar, vasьtalar teklif olunmaqdadьr. Faqat, bytyn bu tedbirler her kes icyn elverişli degildir.

Işte jykli qalmamaq icyn qullanьlqan ve azcoq her kes icyn elverişli olqan vasьtalarnьq başlьçalarьndan biz bu meqalede ajtdьq. Abortdan qacьnqan bir qadьn bu vasьtalarqa muraçaat etmelidir. Onlar haqqьndan daha etraflь ma'lymat almaq istegen bir qadьn çahil ebanajlarqa, ьrьmçьlarqa degil de, qadьn konsultatsijalarьna muraçaat etmek kerekdir. Ançaq bu suretle emekdar qadьn bu meselede de өz saqlьqьnь saqlaj bilir.

D-r S. Kyrkci

RAQAMLAR NE AJTALAR?

⊗ Maksim Gorki—SSSR-de eserleri en sevilib oquloqan en byjyk jazьçьdьr. 1929 senesinden 1933 senesine qadar oloqan devir icinde Maksim Gorkinin eserlerinin 247 çьldь cьqdь. Bytyninin tirazь 18 963 bin nusxadьr. Şu jeri meraqlьdьr, ki 1893 senesinden—1906 senesine qadar oloqan devirde Maksim Gorkinin 551 650 nusxa tirazнen 62 kitabь cьqarьloqan edi. 1907 senesinden 1917 senesine qadar 248 230 nusxa tirazнen 40 kitabь cьqqan edi.

⊗ Bizde en zijade darqaloqan kitablar Maksim Gorkinin eserleridir, ki son beş jьl zarfьnda 18 693 bin mьqdarьnda neşir etildi. Şoloxofnьn—(2 106 bin), Serafimovicnin (2 048 bin), Novikov Pribojnьn (1 977 bin), Gladkofnьn (1 289 bin), Panferofnьn (1 291 bin), A. Tolstojnьn (912 bin) neşir etildi.

⊗ Çenkden evelki devirnen qijas etkende SSSR-nin kitab produksijasь eki qat artdь. Eger 1913 senesi Rusijede (SSSR-nin hazьrki sьnьrlarьnda) 27 700 tyrly adda kitab cьqqan olsa 1931 senesi bu raqam 53 674-ke cьqdь.

⊗ Car Rusijesinde 30 jьl zarfьnda (1887—1916) 2 miljard kitab basьloqan edi. SSSR-de 15 jьl zarfьnda 5 miljard kitab basьldь.

⊗ Inqilabqa qadar millij tillerde kitab produksijasь qajet az mьqdarda edi. O devirde 45 tilde kitab basьla edi. Şimdi SSSR-de 104 tilde kitab basьla.

⊗ Millij tillerde nefis edebijat turmadan ose. Evelde ozinin elifbasьna malik olmaqan xalqlarnьn oz edebijatlarь mejdanqa kele, talantlь jazьçьlarь ve şairlerinin saflarь ese. 1928 senesi millij tillerde 2 850 bin matbaa tabaqь nefis edebijat basьloqan olsa, 1933 senesi 9 240 bin basьloqandьr.

⊗ SSSR-de klassikler qajet byjyk tirazнen neşir etileler. Jalьnьz 1933 senesi 104 185 bin nusxa tirazнen klassiklernin 102 dane eseri neşir etildi.

Redaktorь: redaktorlьq hejeti,
Redaktorlьq hejeti azalarь:
Bekirova R., Çavtobeli Z., Baqqal A.

1-я гостипография. г. Симферополь. Уполкрымлито „Б" № 64. Заказ № 2075. Тираж 1500.

Fijatь—40 kap.

„QADЬNLЬQ
Sotsializm jolьnda"

ƵURNALЬ — OK VKP(b) ORGANЬ — NEŞIR ETKEN: QRЬM DEVLET NEŞRIJADЬ

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA!" — Qьrьmda maxsus emekdar qadьnlьq edebijatь olaraq mejdanoqa kelgen ilk bolşevik ƶurnalьdьr.
Her işci-kolxozçь qadьn, her bir aktif qadьn onьn oqujьçьsь ve jazьçьsь olmalьdьr.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA!" — Işci-kolxozçь qadьnlarnьn sijasij, umumij, texnikij bilgilerini artdьraçaq, onlaroqa öz fikir ve anlarьnь artdьrmaoqa jardьm eteçek jaqьn bir arqadaşdьr.

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA"

ƵURNALЬ AJDA BIR KERRE CЬQADЬR

ƵURNALOQA ABUNE JAZЬLUV QAJET QOLAJ

Her pocta şu'besinde, her gazeta ve mektyв pocta darqatьçьlarь tarafьndan ƶurnaloqa abune qabul olunur.

HER SELSAVET, KOLXOZ IDARESI, KOPERATIFLER ƵURNALNЬN DARQATЬLMASЬNA AMELIJ JARDЬM KӨSTERMEKNI BORÇ EDILMELILER.

ABUNE JAZЬLUV FIJATЬ:
Jьllьqь—4 r. 80 k. ▪ 6 ajlьqь— 2 r. 40 k., ▪ 3 ajlьqь—1 r. 20 kap. ▪ nusxasь—40 kap.

Adres: Aqmesçid, Qrьm devlet neşrijatь „QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA" ƶurnalь idaresi.